

ÇATIŞMA-İŞ BİRLİĞİ EKSENİNDE İLERLEYEN TÜRKİYE-RUSYA İLİŞKİLERİNDE FARKLILAŞAN KIBRIS POLİTİKALARINA BİR BAKIŞ

Sina KISACIK¹

Öz: Doğu Akdeniz bölgesinde yer alan Kıbrıs Adası, tarihsel süreçte Osmanlı İmparatorluğu/Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında hâkimiyet bağlamında daima dikkat çekici bir bölge olmuştur. 1959-1960 Londra-Zürih Antlaşmaları ile adadaki Türklerin ve Rumların ortak bir yönetim altında yaşamasını öngören Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Ancak Rumların bu duruma muhalefet ederek Kıbrıslı Türklerin adadaki varlığını sona erdirmeye girişimleri, neticede kanlı ve istenmeyen olayların yaşanmasına sebebiyet vermiş ve 1974 senesinde adı geçen antlaşmanın garantör ülkelerinden birisi olan Türkiye'nin haklı müdahalesi neticesinde, Kıbrıs'ta, günümüzde de geçerli olan fiili bölünmüşlük durumu ortaya çıkmıştır. O tarihten bu yana yapılan meseleyi barışçıl yollardan çözme girişimlerinde ise henüz başarı elde edilememiştir. Türkiye, kendisi açısından son derece kritik önemde gördüğü Kuzey Kıbrıs'ın haklarının (enerji kaynakları ve diğer alanlar) ihlal edilmesine asla izin vermeyeceğini çeşitli güç unsurlarıyla göstermektedir. Rusya ise, tarihsel sıcak denizlere inme politikası bağlamında özel ehemmiyet verdiği Doğu Akdeniz'de, Güney Kıbrıs ile tarihsel, dinsel ve ekonomik bağlardan ötürü kapsamlı ilişkiler geliştirmekte ve Kıbrıs Sorunu'nun çözüme kavuşturulması çerçevesinde Güney Kıbrıs'ın tezlerini desteklemektedir. Bu çerçevede, çalışmada, 2000'li yıllarda çatışma-ış birliği ekseninde sürekli olarak ilişkilerini geliştiren Rusya ve Türkiye'nin Kıbrıs Sorunu bağlamında neden birbirlerine zıt politikalar izlediği sorusuna yanıt aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Doğu Akdeniz, Kıbrıs Sorunu, Türkiye, Rusya, Enerji.*

Article Category: International Relations

Date of Submission: 06.07.2021

Date of Acceptance: 10.07.2021

---

¹ Doktor Öğretim Elemanı, Özyeğin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı Enerji Hukuku Modülü.

Email: sina1979@hotmail.com / sina.kisacik@ozyegin.edu.tr

ORCID: 0000-0002-3603-6510

AN OUTLOOK TO THE DIFFERENTIATING CYPRUS POLICIES IN TURKEY-RUSSIAN RELATIONS DEVELOPING ON THE COMPETITION-COLLABORATION AXIS

Abstract: Located at the Eastern Mediterranean region, the island of Cyprus has always been a noticeable region among the Ottoman Empire/Turkey, England, and Greece in terms of domination within the historical context. With the 1959-1960 London-Zurich Treaties, the Cyprus Republic, which envisaged the living of Turks and Greeks together in the island under a joint administration, was established. But Greeks have opposed to this situation and increased their efforts to end the presence of Turkish Cypriots within the island; which eventually resulted in bloody and unwanted incidents. In 1974, Turkey, as one of three guarantor states of London-Zurich Treaties, had lawfully intervened into the island, forming the actual divided status of Cyprus. Starting from this date, not a success has been recorded at the initiatives for the diplomatic resolution of the problem up until now. Since then, Turkey has been showing by putting forward with several power means its determination not to allow the violation of Turkish Cypriots' rights including energy resources and other fields. Within the context of Russia's historical policy of accessing into the warm seas, Moscow on the other hand has been attaching a special prominence to Eastern Mediterranean and therefore, has been developing comprehensive relations with the Greek Cypriots due to historical, religious, and economic bonds. Russia has been supporting Greek Cypriots' theses for the resolution of Cyprus Problem. Within this context, the paper will try to answer why these two countries have been following opposite policies in Cyprus although they have been constantly developing their relations in the 2000s within the conflict-cooperation framework.

Keywords: *Eastern Mediterranean, Cyprus Problem, Turkey, Russia, Energy.*

Giriş

Doğu Akdeniz bölgesinin kayda değer bir bölümünün Ortadoğu olarak adlandırılan coğrafyayı içermesi, bölge içerisinde yaşananların hem buradaki, hem de bölge dışındaki büyük devletlerce ve uluslararası örgütlerce yakından izlenmesine ve çoğu zaman gerginlikleri durdurmak amacıyla bölgeye yönelik diplomatik ve askeri müdahaleler yapılmasına yol açmaktadır. Bu kapsamda düşünüldüğünde, Doğu Akdeniz bölgesinde en kayda değer meselelerden birisini de Kıbrıs Sorunu teşkil etmektedir. Yüzyıllar boyunca Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyeti altında kalan Kıbrıs Adası, Osmanlı'nın güçten düşmesi ile 19. yüzyılda (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı esnasında) İngiltere'nin (Britanya İmparatorluğu) kontrolüne geçmiştir. 1950'li yılların sonuna değin devam eden bu durum, adada yaşayan Türkler ve Rumlar arasında Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında ortak bir devlet kurulmasını öngören 1959-1960 Londra-Zürih Antlaşmaları ile sona ermiştir. Bu antlaşmanın üç garantör devleti ise; Türkiye, İngiltere ve Yunanistan olarak belirlenmiştir. Ancak mevzubahis antlaşmanın koşullarını benimsemeyen Kıbrıslı Rumlar, adanın Yunanistan ile birleşmesini öngören “*Enosis politikası*” çerçevesinde Kıbrıslı Türkleri adadan atmak için zaman zaman çok şiddetli baskılar uygulamış ve EOKA terör örgütü aracılığıyla bu politikalarını siyasal şiddet yoluyla da icra etmişlerdir. Bunun üzerine, Türkiye'nin Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran uluslararası antlaşmalar çerçevesinde kendisine bahşedilen garantörlük haklarından yararlanmak istemesi ise, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından, 1964 Johnson Mektubu gibi girişimlerle engellenmiştir. Fakat 1974 senesinde adadaki durumun iyice kontrolden çıkması ve askeri bir darbe ile Makarios yönetiminin devrilmesi üzerine, Türkiye, buraya yönelik başarılı bir askeri harekât (Kıbrıs Barış Harekâtı) gerçekleştirmiştir. Bunu müteakiben, önce 1975 senesinde Kıbrıs Türk Federe Devleti, daha sonrasında ise 1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ilan edilmiştir. O tarihten bu yana sorunun diplomatik yollardan çözümüne dönük olarak sayısız girişimde bulunulmuş olmasına karşın, 2021 senesi itibarıyla henüz bir başarı kaydedilebilmiş değildir.

Çar I. Petro döneminden bu yana dış politika ve güvenlik stratejileri bağlamında sıcak denizlere erişmeyi adeta varlık nedeni ve yaşam felsefesi olarak belirleyen Rusya açısından ise, Doğu Akdeniz bölgesi, bu manada son derece öne çıkan bir coğrafya olmuştur. Buraya yönelik çok geniş kapsamlı stratejiler geliştiren ve bunu tüm güç unsurlarıyla uygulamaya çalışan Rusya açısından, Kıbrıs Adası, uzun süredir özel ehemmiyet verilen bir coğrafya olagelmıştır. Buradaki

Rumlarla dinsel yönden bir ortaklığı -Ortodoks Hıristiyanlık- bulunan Rusya, adada Batı hâkimiyetini önlemek maksadıyla Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ile ekonomik ilişkilerden silah satışına kadar uzanan geniş bir yelpazede özel ilişkiler kurmakta ve bunların kapsamını sürekli olarak genişletmektedir. Kıbrıs Sorunu özelinde ise, Birleşmiş Milletler (BM) kararları çerçevesinde sorunun barışçıl bir çözüme kavuşturulması savunan Rusya, adadaki menfaatlerini önceleyen bir tutum takınarak, bölgede son yıllarda bulunan hidrokarbon kaynaklarının keşfedilmesi ve ticarileştirilmesi konusunda dünya enerji piyasasında kendi tekel konumuna zarar getirecek bir gelişme olmasını tasavvur etmediği için, bu konuda tarafsız bir politika yürütmektedir.

Türkiye'nin ise, 2004 yılında Annan Planı'na aktif destek verilmesi ve söylemsel olarak Kıbrıs barış görüşmelerinin yakın zamana kadar daima desteklenmesine rağmen, Doğu Akdeniz bölgesinde stratejik çıkarları açısından adeta “*batmayan bir uçak gemisi*” olarak nitelendirdiği Kıbrıs'ın kendi kontrolünden çıkmasına izin verilmeyeceğine yönelik bir tavır takındığı görülmektedir. Özellikle 2000'lerin başından 2020'ye kadar Kıbrıs Sorunu'nun diplomatik yollardan çözülmesine dönük girişimlere ciddi destek veren Ankara, bu girişimlerin karşılıksız bırakılması sonucunda ise, KKTC ile olan ilişkilerinin kapsamını sürekli olarak geliştireceğini ve son yıllarda sıkça gündemde yer alan bölgedeki hidrokarbon kaynaklarının keşfinin yanı sıra, bunların uluslararası piyasalara sunulmasına yönelik hem kendisini, hem de KKTC'yi dışlayan tek yanlı girişimlere kesinlikle müsamaha göstermeyeceğini vurgulamaktadır. İlgili çerçevede, Türkiye, sadece kendisinin değil, aynı esnada KKTC'nin de bölgedeki haklarını ve hukukunu korumak amacıyla, Kıbrıs Sorunu konusunda hem yumuşak güç, hem de sert güç unsurlarından hiç çekinmeden yararlanabileceğini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada, ilerleyen yıllarda bu politikanın kararlılığında herhangi bir değişme olmayacağı savından hareket edilmektedir. Bu bağlamda, 2000'li yıllarda çatışma-iş birliği ekseninde seçici ilişki kurma (*selective engagement*) temelli bir ilişki geliştiren Türkiye ve Rusya'nın², ikili ilişkilerde anlaşmazlık yaşadığı konulardan birisi de Kıbrıs Sorunu'dur. Ankara ve Moskova'nın

---

² Mesut Hakkı Caşın (2021), “Can the Turkish- Russian Relations in the 21st Century Be Described as Sitting on Cooperation-Competition Axis?”, içinde *Turkish Foreign Policy during JDP Era: Regional Coexistence and Global Cooperation* (editörler: Tayyar Arı & Mesut Hakkı Caşın), Berlin: Peter Lang GmbH, ss. 39-61.

ulusal menfaatleri çerçevesinde konuya çok farklı yaklaşımlarının arka planında hangi sebeplerin yattığı bu çalışmanın temel sorunsalını teşkil edecektir.

Yukarıdaki parametreler göz önünde bulundurularak, bu çalışmada, Soğuk Savaş sonrasındaki zaman zarfında çatışma-iş birliği ekseninde geniş kapsamlı ilişkiler yürütmeye çalışan Türkiye ve Rusya'nın Kıbrıs mevzusuna yaklaşım farklılıkları analiz edilmeye çalışılacaktır. Bu kapsamda, Giriş bölümünün ardından, çalışmanın ilk bölümünde, geçtiğimiz yüzyıldan günümüze değin uzanan süreçte Rusya'nın Kıbrıs siyasetinin temel bileşenlerine yer verilecektir. Çalışmanın ikinci kısmında ise, yine aynı temel üzerinde, Türkiye'nin Kıbrıs politikasının ana unsurlarından söz edilecektir. Çalışmanın üçüncü kısmında ise, Kıbrıs Adası çerçevesinde 2000'li yıllarda keşfedilen hidrokarbon kaynaklarının dünya pazarlarına sunulmasına yönelik yaşanan gelişmelerin Türkiye ve Rusya tarafından nasıl değerlendirildiği ele alınacaktır. Çalışmanın Sonuç kısmında ise, araştırılan konu hakkında birtakım değerlendirmelerde ve öngörülerde bulunulacaktır.

1. 20. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Rusya'nın Kıbrıs Politikası'ndaki Ana Unsurlar

İkinci Dünya Savaşı'nın ertesinde İngiltere ve Fransa idaresindeki eski kolonilerin egemenliklerini/bağımsızlıklarını kazanmaya başlamaları, Avrupa'nın Ortadoğu bölgesindeki etkinliğini azaltmış ve Sovyetler Birliği (SSCB) açısından bir fırsat yaratmıştır. Sovyetlerin ve onun ideolojik temelini oluşturan komünizmin ilerlemesine ve ivedi olarak Boğazlar mevzusundaki isteklerine karşı konulması ise, Ankara ve Tahran (İran) üstünde Washington'ın etkisinin gittikçe yoğunlaşmasına sebebiyet vermiştir. Washington'ın Truman Doktrini vasıtasıyla Ortadoğu'daki mevcudiyetini sağlamlaştırması ve bu coğrafyaya konuşlanması, Moskova tarafından tehdit biçiminde değerlendirilerek, adı geçen etkinliğinin azaltılmasına yönelik birtakım bölgesel politikalar ortaya konulmasına yol açmıştır. Soğuk Savaş döneminde Moskova'nın Doğu Akdeniz siyaseti, ilk önce Londra, bunu müteakiben de Washington etkisini azaltacak her girişime destek sunmak temelinde oluşmuştur. Süveyş Krizi sırasında Mısır'a verilen ve Kıbrıs Sorunu'nda solcu Rumların AKEL Partisi'ne sağlanan destek, ilgili siyasetin bir uzantısıdır. Öte yandan, İsrail'in kurulmasına destek verilmesi ve Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği tarafından Suriye ve Irak'a askeri yardım yapılması da bu girişimlere örnek olarak verilebilir. 20. yüzyılın ikinci yarısında Sovyetler Birliği'nin İsrail'e karşı tavrı, Ortadoğu

anlaşmazlığının karmaşık biçimlenmesine ortaklık etmekteydi. ABD İsrail'i, Sovyetler ise Arapları desteklemekteydi. Ancak Moskova ve Washington'ın bölgesel tutumları dikkat çekici farklılıklar barındırmaktaydı. Araplara sunulan desteğe ilaveten, bölgesel siyasetlerde İsrail karşıtlığı mevzubahis olmamaktaydı. Moskova ve Washington arasındaki biricik müşterek nokta ise, Arap-İsrail anlaşmazlığının küresel düzeye geçmesinin engellenmesiydi. Kıbrıs özelinde ise, Rum soluna sunulan destek, BM düzleminde Rum tezlerinin Moskova tarafından onaylanmasına yol açmıştır. Buna ilaveten, Moskova, Johnson Mektubu'nu müteakiben zarar gören Ankara-Washington irtibatlarından istifade ederek, Ankara ile yakınlaşma çabalarını da devam ettirmiştir. Soğuk Savaş süresince, Moskova, adanın var olan durum bağlamında vuku bulabilecek bir ihtilaf sonucunda Doğu Akdeniz'de NATO ittifakının zarar görmesini umut etmiştir.³

Sovyetler Birliği döneminde de Akdeniz'in sıcak sularına yönelik tarihsel alakasını ve bu yönde politikalarını sürdüren Moskova, Sovyetler'in yıkılması ardından yaşanan geçici dağınıklık sürecinin ardından, Vladimir Putin'in Başkanlığında yeniden ayağa kalkma süreci ile beraber Akdeniz'de bir kez daha etkinlik kurma çabası içerisine girmiştir. Son zamanlarda vuku bulan gelişmeler sonucunda, Moskova, bölgesel meselelerin çözüme kavuşturulmasında aktif olma şansına sahip duruma erişmiştir. Rusya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) üzerinde yürüttüğü politika çerçevesinde, Kıbrıs politikasında, sosyalist Rum siyasi partilerini ve Ortodoks inancını ön plana almaktadır. Doğu Akdeniz'le Rusya arasındaki en mühim ülke ise, kuşkusuz, bölgede en uzun kıyı şeridinde sahip olan Türkiye olmaktadır. Bundan ötürü, Rusya bakımından Türkiye sadece bir rakip değil, aynı esnada belirli ölçülerde iş birliği gerçekleştirilmesi gereken önemli ve merkezi bir ülke pozisyonundadır. Türkiye açısından konuya yaklaşıldığında ise; Kafkasya, Balkanlar, Orta Asya ve Karadeniz coğrafyalarında bazı konularda rakip, bazı konularda ise iş birliği içerisinde bulunan bir ülke olarak, Rusya, dış politikada daima ilk sıralarda gündeme gelmekte ve önemini korumaktadır.⁴

Batı Bloku, Doğu Akdeniz'in Karadeniz ve Ege Denizi ile birlikte Slav-Ortodoks kültürünün kontrolüne geçmesine yönelik alarm halindedir. Söz konusu coğrafyanın jeostratejik avantajlarının Slav-Ortodoks kültürünün kontrolüne geçmesi, stratejik kuvvet çarpanlarının

---

³ Serdar Kesgin (2018), *Küresel ve Bölgesel Perspektiften Doğu Akdeniz Güvenliği*, Ankara: Berikan Yayınevi, ss. 299-300.

⁴ A.g.e., s. 301.

bütünüyle dönüşüme uğraması anlamına gelecektir ki, bu coğrafyada Brüksel (Avrupa Birliği) destekli Washington girişimleri, bu ihtimalin somutlaşmasını önleme arayışı olarak kıymetlendirilebilir. Batı Bloku'nun tasarruflarına rağmen, Rusya, bu coğrafyada tarihsel bağlantısı bulunan devletler ile ilişkilerini yoğunlaştırmaktadır. AB ve ABD'nin enerji taşıma rotaları ve deniz ticaret yollarını paylaşmasını kaygıyla izleyen Rusya, Kıbrıs bağlamında Rum tarafına füze ve askeri donanım satarak, iki NATO ülkesini (Türkiye ve Yunanistan) karşı karşıya getirmek suretiyle Akdeniz'de kaybetmiş olduğu saygınlığa Kıbrıs kanalıyla yeniden kavuşmak niyetindedir. Burada ABD'nin temel endişesi ise, Rusya'nın GKRY'de etkisini sağlamlaştırarak adada söz sahibi olmasıdır. Rusya, bir zamanlar Kıbrıs'ın askersizleştirilmesini önceliklendiren bir politika geliştirmiş; fakat bu önerinin samimi bulunmaması ve gerçekliklerden kopuk olmasına ek olarak, ilgili gelişmenin Rusya'nın adı geçen coğrafyada hâkimiyet kurma hedefine yardım edeceği de düşünülmektedir. Kıbrıs Adası'nda İngiliz askeri üsleri varlığını korumaktayken ve mevcut antlaşmalar geçerliliğini sürdürmekteyken, adanın silahsızlandırılması ihtimal dışıdır. Adanın münhasıran kendisinin ve Doğu Akdeniz'in bir rekabet alanı özelliğinde bulunması ve ABD ve NATO'nun operasyonlarında adadan yararlanılmasına sebebiyle, silahsızlandırma fikrinin gerçekleştirilmesi akla yatkın değildir. Bahse konu düzlemde, Rusya'nın son dönemlerde Güney Kıbrıs ile askeri ve ekonomik açılardan yakın ilişkiler tesis etmesi ise, sadece ABD tarafından değil, aynı esnada AB tarafından da kaygıyla izlenmektedir. Rusya, Gazprom kanalıyla Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarına yönelik girişimleri ile AB'yi enerji ablukası altında tutma hedefini korumaktadır.⁵

Sovyetler Birliği ve GKRY arasında Soğuk Savaş zamanında gelişen iyi münasebetler, Sovyetlerin parçalanmasını müteakiben Rusya ile de aynı şekilde sürmüştür. Nitekim 1990'lı yıllardan itibaren, Güney Kıbrıs'a askeri teknoloji ihracatı ve silah ticareti, Rus dış siyasetinin ana unsurlarından birisi olagelmıştır. Rusya ve GKRY arasındaki askeri iş birliği, Mart 1996'da akdedilen “*Askeri İşbirliği Anlaşması*” ve 1999 senesinde bahse konu anlaşmanın devamı olarak akdedilen ek protokol kapsamında yürümüştür. GKRY'nin Rusya'dan satın aldığı S-300 füzelerinin Türkiye'nin zorlamasıyla Yunanistan'ın Girit adasına konuşlandırılmasının ertesinde,

---

⁵ Sina Kısacık (2020), “21. Yüzyılda Türk-Rus İlişkilerinin Ege Bölgesi Güvenlik Parametrelerine Olası Yansımalarını Anlamak”, içinde *Ege Jeopolitiği Cilt I* (editörler: Hasret Çomak & Burak Şakir Şeker & Dimitrios Ioannidis), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 1000-1001.

Kıbrıs'a Yunanistan'dan Rus yapımı silahlar gönderilmiştir. O dönemin Kremlin Sözcüsü Sergei Prihodko'nun 1998 senesinde yaptığı "*Rusya'nın Kıbrıs ile olan askeri-teknik iş birliği Rus dış politikasının ayrılmaz bir parçasıdır*" şeklindeki açıklaması, bir taraftan iş birliğini vurgularken, öte yandan adanın Rusya bakımından içerdiği ehemmiyeti açıkça ortaya koymaktaydı. Ancak 1990'lı yıllar süresince Boris Yeltsin ve onun halefi Vladimir Putin, Kıbrıs'a ziyarette bulunmamışlardır. Kıbrıslı Rum liderler Moskova'ya sürekli ziyarette bulunurlarken, Rusya'dan GKRY'ye yönelik yüksek düzeyli ziyaretler ancak 2000'li yıllardan itibaren vuku bulmuştur.⁶

Uzun yıllar Sovyet istihbarat teşkilatı KGB'de görev yapan Vladimir Putin'in 2000 senesinde Rusya Devlet Başkanı olmasıyla beraber iktisadi ve politik yönlerden ayağa kalkmaya başlayan Rusya Federasyonu, yitirdiği küresel güç pozisyonunu yeniden elde etmek amacıyla dış siyasette çeşitli girişimlerde bulunarak sıfır kilometre politikalar tatbik etmeye başlamıştır. O dönemin GKRY Dışişleri Bakanı Yorgo Yakovu, BM Güvenlik Konseyi'nde gerçekleştirilecek oylamadan bir gün evvel, 20 Nisan 2004'te, Moskova'da, Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Lavrov, görüşme ertesi verdiği beyanatta, "*Karşılıklı olarak Kıbrıs meselesi mevzusunda görüş alışverişinde bulduklarını ve meselenin uzlaşma ve BMGK kararları kapsamında çözüme kavuşturulmasını desteklediklerine*" işaret etmiştir. Buna ilaveten, Lavrov, Rusya ve GKRY arasındaki mevcut ve uzun zamandan beridir devam eden dostluk münasebetlerini temel alarak, GKRY'nin AB'ye üyelik perspektifinin değerlendirilerek, hangi Kıbrıs'ın AB'ye üye olarak katılacağına Rusya açısından ehemmiyet arz ettiğinin altını çizmiştir. Sorulan bir soru üzerine ise, Lavrov, ülkesinin veto hakkını kullanacağını önceden ilan ederek, halk oylamasından önce herhangi bir karar verilmesini desteklemediklerini ifade etmiştir.⁷

Söz konusu çerçevede, Washington ve Londra'nın, 24 Nisan'daki halk oylamasından evvel, Kıbrıs Türk ve Rum halklarına Annan Planı'nın tatbiki mevzusunda garanti vermek ve ivedi olarak Rum tarafının güvenlik endişelerini gidermek için adada sıfır kilometre bir BM Barış Gücü oluşturulmasını içeren ve silah ambargosu koyan karar tasarısı, Moskova tarafından veto

---

⁶ İbrahim Hasanoğlu & Emin Abbasov (2019), "Rusya Federasyonu'nun Akdeniz Politikasında Kıbrıs", içinde *Akdeniz Jeopolitiği Cilt I* (editörler: Hasret Çomak & Burak Şakir Şeker), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 810-811.

⁷ A.g.e., s. 812.

edilmiştir. Moskova'nın bahse konu tavrı, hem Atina ile tarihsel ve geleneksel ittifak ilişkilerin bir sonucu, hem de adı geçen vetoyla halk oylamasında “Hayır” oyu atma eğilimindeki GKRY'ye açık destek sunulması olarak yorumlanmıştır. O dönem için son 10 senede hiçbir Güvenlik Konseyi karar tasarısına veto koymayan Rusya, Kıbrıs karar tasarısına ret oyu vermesinin sebebini ise, “*Kıbrıs mevzusundaki karar tasarısının halk oyunun neticesi üzerinde etki yaratma tasarrufu biçiminde değerlendirdiği gerekçesiyle vetosunu kullandığı*” biçiminde ifade etmiştir. O dönemde Rusya'nın Birleşmiş Milletler Daimi Temsilci Yardımcısı Gennadi Gatilov, Kıbrıs'taki halk oylamasından üç gün evvel, Londra ve Washington'm işi aceleye getirmek suretiyle karar alınmasını sağlamaya çalıştıklarını ve ilgili tarafların bu plana onay vermesinin ertesinde söz konusu girişimin yapılması gerekliliğini vurgulayarak, “*Moskova'nın ilgili şartlar altında karar tasarısını önümüzdeki dönemlerde uygun şartların vuku bulması halinde çalışmak için veto etmekten başka seçeneğin kalmadığı*” biçiminde ifade etmiştir. Kıbrıs mevzusunda, Londra ve ABD, eskiden bu yana proaktif siyaset yürütmekteydiler. Londra'nın adada askeri üsleri var olup, bu üsler 2003 Irak Savaşı'nda da son derece işlevsel hale gelmişti. Bundan ötürü, Kıbrıs'taki istikrar, herkesten evvel İngiltere ve ABD'nin ilgi alanındaydı. Bu bağlamda, Moskova'nın vetosu, söz konusu iki başkente uyarı özelliğinde olmasına ilaveten, ilgili tasarruf Kremlin'in milletlerarası düzlemde ihmal edilip gözardı edilmesine bir tepki teşkil etmekteydi.

Buna ek olarak, iktisadi açıdan Rusya'ya en fazla yatırımın Güney Kıbrıs'tan kaynaklandığı göz önünde bulundurulursa, o dönemde Moskova'nın vetosunun sebebi daha iyi anlaşılabilir.⁸ Bu çerçevede, İslam Konferansı Örgütü'nün Dışişleri Bakanları Toplantısı'na iştirak maksadıyla Haziran 2004'te İstanbul'a gelen Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov, yaptığı açıklamada şu ifadeleri kullanmıştır: “*Uzlaşma arayışının, Kıbrıs'taki hem Rumlar, hem de Türklerin yasal çıkar ve kaygıları dikkate alınarak, gönüllü esasta olması gereğinden hareket ediyoruz. Rusya, Kıbrıs Türklerine mali ve ekonomik yardım yapılması yönündeki adımları destekler. Bu yardımlar, BM'nin Kıbrıs ile ilgili kararlarını ihlal etmeyecek uluslararası mekanizmaların kurulması koşuluyla yapılmalıdır.*”⁹ Lavrov, adı geçen toplantı sırasında, dönemin KKTC Başbakanı

⁸ İbrahim Hasanoğlu & Emin Abbasov (2019), “Rusya Federasyonu'nun Akdeniz Politikasında Kıbrıs”, s. 813.

⁹ Türksam (2004), “Rusya'nın Kıbrıs Politikası Değişiyor”, 21.06.2004, Erişim Tarihi: 20.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.turksam.org/detay/29630-rusyanin-kibris-politikasi-degisiyor>.

Mehmet Ali Talat ve Dışişleri Bakanı Serdar Denktaş ile de görüşmüştür. Daha evvel tüm milletlerarası ortamlarda Kıbrıs'ın Rum tarafına destek sunan kadim Rus dış siyaseti göz önünde bulundurulduğunda, Lavrov'un bahse konu girişim ve beyanatlarının Kremlin'in kısa bir zaman içerisinde dikkat çekici bir tutum değişikliği yaparak, Kıbrıslı Türkler doğrultusunda bir yaklaşım gösterdiğine dönük değerlendirmelerde bulunulmasına sebebiyet verilmiştir. Bundan tam bir sene sonrasında, Haziran 2005'te GKRY'ye bir ziyaret gerçekleştiren Lavrov, burada da İstanbul'dakine benzer beyanları vermiş; ancak mevzubahis beyanlarına Kıbrıs Sorunu'nun çözüme kavuşturulması hususunda Rusya'nın GKRY'nin tutumunu desteklemeyi sürdüreceğini de eklemiştir.

2006 senesinde ise, GKRY Ulusal Muhafız Ordusu Komutanı Konstandinos Bisbikas Moskova'ya ziyarette bulunmuş ve iki ülke arasındaki askeri iş birliğine yeni bir boyut kazandırılmıştır. Ekim 2007'de, Rus Savunma Bakanlığı heyeti, GKRY Ulusal Muhafız Ordusu'nun komuta ettiği "Nikoforos 2007" askeri tatbikatında gözlemcilik yapmıştır. 2009 senesinde ise, GKRY ve Rus Roaboronexport firması arasında 130 milyon dolarlık bir askeri anlaşma yapılmıştır. Söz konusu anlaşma çerçevesinde, GKRY'ye, Rus Savunma Bakanlığı'nın envanterinden 41 parça T-80U türü tank satışı gerçekleştirilmesi ve askeri malzeme ve donanım transferine ilaveten GKRY'li uzmanların Rusya'da eğitim alması öngörülmektedir. Rusya ve GKRY arasındaki ikili ilişkiler bakımından en önemli ziyaretlerden birisi ise Kasım 2008'de o dönemin GKRY Cumhurbaşkanı Dimitris Hristofyas'ın Moskova'ya gerçekleştirdiği ziyaret olacaktır. İlgili ziyaret kapsamında, iki ülke arasında uzun dönemli dostluk ve karşılıklı irtibatların derinleştirilmesini öngören Ortak Bildiri'ye imza atılmıştır. Bahse konu belgenin çalışmamızı ilgilendiren Kıbrıs bölümünde ise, her iki ülkenin de Kıbrıs Sorunu'nun kapsamlı, adil ve kalıcı bir biçimde çözüme kavuşturulmasının BM Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs mevzusundaki 1977 ve 1979 yıllarındaki kararları kapsamında sağlanması gerekliliği vurgulanmıştır. Dönemin Rusya Devlet Başkanı Dmitri Medvedev, yaptığı açıklamada, ikili görüşmelerde Kıbrıs Sorunu'nun ele alındığını, Moskova'nın bu meseleye BMGK kararları kapsamında adil bir çözüm bulunması girişimlerine bütünüyle destek verdiğini ve Moskova bakımından mühim olan mevzunun dışarıdan bir dayatma yapılmaksızın ada halklarının müşterek

çıkarları doğrultusunda bir çözüme ulaşılması olduğunu söylemiştir.¹⁰ Rusya ile olan ilişkilerinde GKRY açısından tarihsel olarak ifade edilebilecek bir hadise ise, dönemin Devlet Başkanı Medvedev tarafından GKRY'ye yapılan ziyaret olacaktır. Çok farklı alanlarda iş birliği anlaşmalarının ve ortak eylem planlarının ortaya koyulduğu bu ziyaret esnasında, iki taraf, uluslararası mevzularda uyum içerisinde çalışacaklarını bir kez daha ilan etmişlerdir.¹¹ Buna ilaveten, Medvedev, Kıbrıs Sorunu hususunda Rusya'nın pozisyonunda herhangi bir değişiklik olmadığını, "iki toplumlu tek egemen devlet" ilkesini savunmayı sürdürdüklerini ve bununla ilgili olarak çalışmaları sürdüreceklerine işaret ederek, Rusya'nın Türkiye ile gelişmekte olan irtibatlarının Rusya-GKRY irtibatlarının üzerinde menfi bir etki yaratmayacağına vurgu yapmış ve GKRY'ye bu mevzuda garanti vermiştir.

Ukrayna Krizi'nin vuku bulmasının ertesinde, Rusya'ya karşı tatbik edilen uluslararası yaptırımlar ertesinde 2013 senesi itibarıyla Rusya'ya yatırım gerçekleştiren ülkeler içerisinde 5. basamakta bulunan GKRY, 2014 senesinde ise birinciliğe yükselmiştir. AB ülkelerinin adı geçen yaptırım kararlarına iştirakine karşın, o zaman iktisadi bunalım içerisinde olan GKRY'nin 2014 senesinde Rusya Federasyonu'na yönelik toplam yatırım miktarı 12,049 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.¹² İki ülke arasındaki ticaret hacmi, 2013 senesi itibarıyla takriben 2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir ki, mevzubahis rakam, toplam Rus dış ticaret hacminin yüzde 0,2'sine karşılık gelmiştir. Ancak ikili ticaret hacmi Rusya bakımından son derece ufak olsa da, Rusya'ya gerçekleştirilen yabancı yatırımlarda, GKRY, her zaman ilk sıralarda kendisine yer bulmuştur.¹³ 2011 senesinde ekonomik bunalım yaşamasını müteakiben, GKRY, üyesi bulunduğu Avrupa Birliği'nden kredi talep etmeyerek, 2016 senesinden başlayarak ödenmek üzere Rusya'dan¹⁴ pazar fiyatları ile mukayese edildiğinde daha az bir oran olan yüzde 4,5 ile 2,5 milyar avro borç

---

¹⁰ İbrahim Hasanoglu & Emin Abbasov (2019), "Rusya Federasyonu'nun Akdeniz Politikasında Kıbrıs", s. 814.

¹¹ *The San Diego Union Tribune* (2010), "Russian president begins first-ever Cyprus visit", 07.10.2010, Erişim Tarihi: 08.07.2019, Erişim Adresi: <https://www.sandiegouniontribune.com/sdut-russian-president-begins-first-ever-cyprus-visit-2010oct07-story.html>.

¹² Sina Kısacık (2020), "21. Yüzyılda Türk-Rus İlişkilerinin Ege Bölgesi Güvenlik Parametrelerine Olası Yansımalarını Anlamak", s. 1001.

¹³ İbrahim Hasanoglu & Emin Abbasov (2019), "Rusya Federasyonu'nun Akdeniz Politikasında Kıbrıs", s. 815.

¹⁴ Dan Bilefsky (2012), "For Rescue Line, Cyprus Prefers a Russian Loan", *The New York Times*, 18.06.2012, Erişim Tarihi: 09.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/2012/06/19/world/europe/cyprus-counts-on-its-close-ties-to-russia.html>.

almayı tercih etmiştir.¹⁵ Şubat 2015'te ise, Batı Bloku tarafından büyük bir sürpriz olarak kıymetlendirilen Rusya ve GKRY arasında Limasol Limanı ve BAF Hava Üssü'nden yararlanılmasını öngören bir mutabakata varılmıştır. Böylece, Moskova, o dönem henüz Suriye'ye askerî güçlerini yollamadan evvel Doğu Akdeniz'deki askerî mevcudiyetini sağlamlaştırma çabasında bulunmuştur.¹⁶

Mart 2015'te ise, Limasol'da yapılan bir toplantıda, GKRY Enerji Bakanı Georgios Lakkotrypis, Rus enerji firmalarını GKRY'de doğalgaz boru hatları ve altyapı sektörlerinin geliştirilmesi amacıyla yatırımlar gerçekleştirmesi için ülkesine davet etmiştir. Buna ilaveten, 2012'de yapılan ihalelerin neticesinde 9. parselin lisansı Rus Novatek ve Fransız TOTAL şirketler birliğine verilmesine karşın, kısa süre sonra bu ihale iptal edilmiştir. 2013 senesinde ise, GKRY'nin tekrardan ekonomik bunalım yaşadığı bir dönemde, Brüksel ve Moskova¹⁷ tarafından GKRY'ye iki farklı teklif yapılmıştır. AB'nin yaptığı öneride, sağlayacağı mali yardıma karşılık olarak GKRY bankalarından bulunan mevduat hesaplarından sağladığı kredi ödenmesi niyetiyle garanti talep edilirken, Rus Gazprom şirketi de sağlayacağı finansman karşılığında GKRY'nin kontrolündeki sahalarda doğalgaz arama ve çıkarma müsaadelerinin bahşedilmesini istemiştir. GKRY bankalarında Rus iş insanlarına ait 30 milyar dolar nakit paranın mevcudiyeti dikkate alınır¹⁸, aslında AB'nin bu Rus hesaplarından da temin edeceği kredi karşılığında ödeme alması planlanmıştır. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, adı geçen öneriyi “*adil olmayan, profesyonellik dışı ve riskli*” biçiminde nitelendirmiştir.¹⁹ Dünyanın en muazzam enerji rezervlerini denetiminde bulunduran Rusya'nın kendisine hedef olarak belirlediği bölgelerden birisi de GKRY'dir. Buradan bakıldığında, GKRY'nin enerji kaynaklarından üretim yapılması ve

¹⁵ Reuters (2019), “Cyprus says pays off 2011 Russian debt”, 02.09.2019, Erişim Tarihi: 09.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/article/cyprus-russia-loans-idUSL5N25T324>.

¹⁶ Georgi Gotev (2015), “Cyprus to give access to its ports, airstrips to Russian military”, *Euractiv*, 10.02.2015, Erişim Tarihi: 09.07.2015, Erişim Adresi: <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/cyprus-to-give-access-to-its-ports-airstrips-to-russian-military/>; *Deutsche Welle* (2015), “Russia and Cyprus sign military deal for Mediterranean ports”, 26.02.2015, Erişim Tarihi: 09.07.2015, Erişim Adresi: <https://www.dw.com/en/russia-and-cyprus-sign-military-deal-for-mediterranean-ports/a-18282114>.

¹⁷ Michael Peel (2020), “Moscow on the Med: Cyprus and its Russians”, *The Financial Times*, 15.05.2020, Erişim Tarihi: 09.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.ft.com/content/67918012-9403-11ea-abcd-371e24b679ed>.

¹⁸ Emily Young (2013), “Russian money in Cyprus: Why is there so much?”, *BBC*, 18.03.2013, Erişim Tarihi: 09.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/news/business-21831943>.

¹⁹ Antonia Oprita (2013), “Why Russia won't do 'whatever it takes' for Cyprus”, *Global Markets*, 20.03.2013, Erişim Tarihi: 09.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.globalcapital.com/article/yvvr9156187h/why-russia-wont-do-whatever-it-takes-for-cyprus>.

dünya pazarlarına sunulması konusunda Rus firmaları da ciddi roller üstlenmeye çabalamaktadırlar. Bu kapsamda ele alındığında, GKRY'nin Rusya'ya bahsettiği üs kullanma ayrıcalığından dolayı, Moskova'nın Doğu Akdeniz'deki mevcudiyetinin stratejik boyutu çok önemli bir hale gelmiştir. Kıbrıs Adası'nın civarına yapılması düşünülen dikkat çekici bütün boru hatlarının üstünde Rus savaş gemilerince devriye gerçekleştirilmesine ek olarak, Rus hava kuvvetleri tarafından sortiler de yapılmaktadır.²⁰

İlgili düzlemde altı çizilmesi bir konu ise, Rusya tarafından Kıbrıs Adası'nın kıta sahanlığı ve doğal kaynakları üzerinde GKRY'nin egemenlik iddialarının istekli bir biçimde desteklenmesidir. 2011 senesinde Türkiye ve Rusya arasında Suriye ve Kırım merkezli anlaşmazlıklar yokken ve Türkiye ile GKRY arasında deniz yetkilendirme alanları konusunda ciddi tartışmalar bulunmazken bile, Rusya, bir grup savaş gemisini -ki bunlardan birisi Amiral Kuznetsov uçak gemisidir- Kıbrıs Adası açıklarına GKRY'yi desteklemek maksadıyla göndermiştir. Rusya'nın bu politikası, GKRY tarafından Türkiye'den gelen tehditlere karşı bir güvenlik unsuru olarak kıymetlendirilerek memnuniyetle karşılanmıştır. Adı geçen Rus desteği, İsrail ve Yunanistan tarafından da tartışmasız olarak çok değerli görülmüştür. Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki tek deniz üssü Suriye'nin Tartus şehrinde konumlanmaktadır. Suriye'de devam eden iç savaş ve Rusya'nın yakın bir müttefiki olarak Beşar Esad rejiminin geleceğine yönelik tartışmalar ise, Moskova açısından GKRY'nin stratejik önemini daha da arttırmıştır. Uzun diplomatik görüşmeler sonucunda, Rusya ile GKRY, Şubat 2015'te ilkinin ikincisinin limanlarından istifade etmesine izin verilmesine yönelik bir askeri anlaşma imzalamışlardır. Buna karşılık olarak, Rusya, 2011 senesinde GKRY'ye verdiği 2,5 milyar avroluk yardımı ödemesini yeniden yapılandırmıştır. Buna ek olarak, dönemin GKRY Devlet Başkanı Nikos Anastasiadis (Anastasiades), gerçekleştirdiği bir Moskova ziyaretinde AB'nin Rusya'ya yönelik yaptırımlarına karşı çıkmıştır ki, bu ziyaret esnasında ilgili askeri anlaşma imzalanmış ve iki devlet arasında askeri iş birliğinin artırılması garantisi verilmiştir.²¹

---

²⁰ Sina Kısacık (2020), "21. Yüzyılda Türk-Rus İlişkilerinin Ege Bölgesi Güvenlik Parametrelerine Olası Yansımalarını Anlamak", ss. 1001-1002.

²¹ Ozan Örmeci & Sina Kısacık (2020), "Cutting the Gordian Knot: Turkish Foreign Policy Towards Cyprus During AK Party Era (2002–2020)", *Studia I Analizy Nauk O Polityce (Studies and Analyses of Political Science)*, 1(1), ss. 51-52.

Rusya, Kıbrıs Adası'nda, Rus taraftarı olmasa da en azından bağımsız veya tarafsız bir hükümetin mevcudiyetini tercih etmektedir. Moskova tarafından söz konusu ada bir NATO üssü biçiminde algılanmakta ve bundan ötürü adanın bağımsızlığı talep edilmektedir. Bununla birlikte ele alındığında, Moskova'nın Suriye krizi ile bölgedeki üssünü kaybetme endişesi, Moskova'yı Akdeniz'de yeni bir üs elde etmeye yöneltmiştir. Tam da mevzubahis gelişme noktasında, avro krizi esnasında iktisadi sorunlar tecrübe eden ve bir nevi kurtarıcı arayışında bulunan GKRY ön plana çıkmıştır. AB ülkelerince Rusya ile devam ettirdiği ve son dönemde de gittikçe güçlendirdiği yakın münasebetlerinden ötürü sürekli eleştiriye tabi tutulan o dönemin GKRY lideri Dmitris Hristofyas, bu eleştirilere karşı şu cevabı vermiştir: “Rusya, Kıbrıs'ta hiçbir koşul öne sürmüyor. Kıbrıs, gerek Akdeniz ülkesi olarak, gerekse Hıristiyan Ortodoksların çoğunlukta olduğu bir ülke olarak, Rusya ile sıkı kültürel bağlara sahiptir. Dahası, Rusya bir düşman değil, AB'nin ortağıdır. Biz ekonomik krize karşı elimizdeki tüm imkânları kullanmaya çalışıyoruz. Rusya'yla ilişkimiz hem Kıbrıs, hem AB, hem de komşuluk politikası açısından faydalıdır.”²² Konunun uzmanlarınca, tüm bu gelişmeler, Rusya'nın sağlayacağı kredilere karşılık olarak askeri iş birliğini sağlamlaştırma girişimi biçiminde görülmüştür ki, iki ülke arasında imza atılacak bir askeri anlaşmayla Kremlin'in takriben 20 sene sonrasında yeniden bir AB ülkesinde askeri mevcudiyet bulduracağını altı çizilmiştir.²³

Ancak dönemin GKRY Dışişleri ve Savunma Bakanlarının Moskova'ya gerçekleştirdikleri ziyaretler esnasında Rusya'nın Doğu Akdeniz'de konuşlu Rus donanmasına ikmal desteği verildiği Limasol Limanı'na ilaveten Rus savaş uçaklarının da Baf şehrindeki Andreas Papandreu Hava Üssü'nden istifade etme talebinde bulunduğuna yönelik haberler ve analizler basında yer alsa da, Moskova²⁴, GKRY'den askeri üs talebinde bulunduğu iddialarının doğru olmadığını vurgulamıştır. Bir Rus askeri yetkilisince Rus Haber Ajansı *Interfaks*'a verilen beyanatta, Rusya'nın Akdeniz'de Kıbrıs Adası bağlamında sürekli bir askeri üs gereksiniminin bulunmadığı vurgulanarak, şu hususun altı çizilmiştir: “Bölgede Rus askeri gücü olmadığı için kalıcı bir üsse

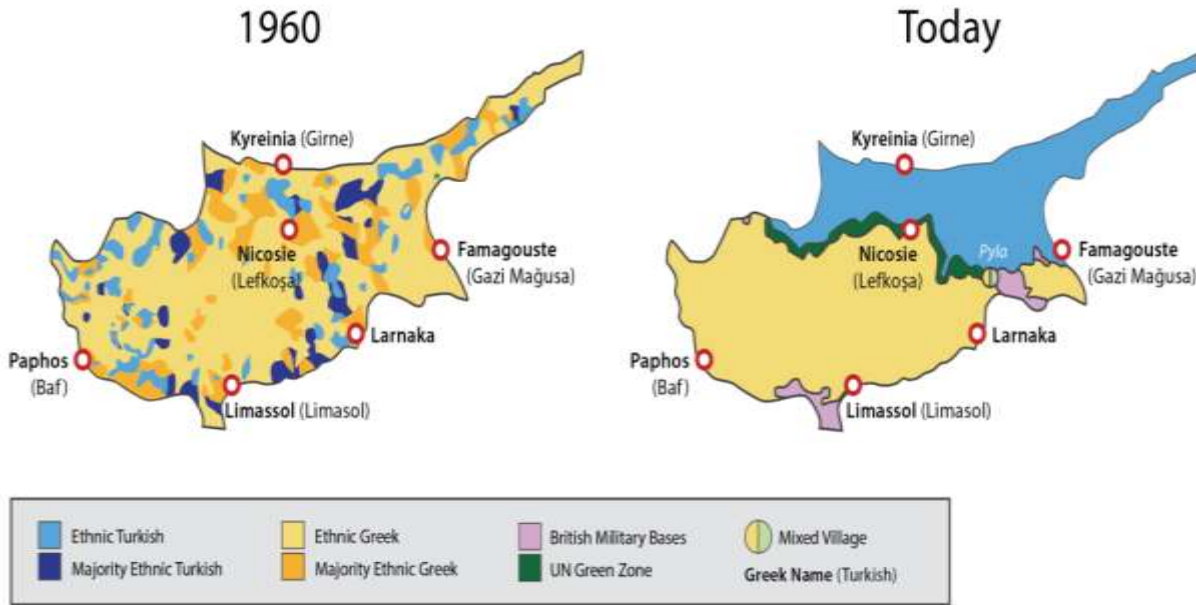
²² DW Türkçe (2012), “Hristofyas Strasbourg'da Ankara'yı eleştirdi”, 04.07.2012, Erişim Tarihi: 20.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.dw.com/tr/h%C4%B1ristofyas-strasbourgda-ankaray%C4%B1-ele%C5%9Ftirdi/a-16072891>.

²³ İbrahim Hasanoglu & Emin Abbasov (2019), “Rusya Federasyonu'nun Akdeniz Politikasında Kıbrıs”, s. 816.

²⁴ Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki güncel politikaları hakkındaki detaylı bir çalışma için bakınız; Paul Stronski (2021), “A Difficult Balancing Act: Russia's Role in the Eastern Mediterranean”, Carnegie Endowment for International Peace, 28.06.2021, Erişim Tarihi: 09.07.2021, Erişim Adresi: https://carnegieendowment.org/files/Stronski_RussiaEastMed_final1.pdf.

de Kıbrıs'ta ihtiyaç yok.” Söz konusu askeri yetkiliye göre, Suriye’de vuku bulan gelişmeler kapsamında bölgedeki Rus vatandaşlarının tahliyesi ihtiyacının doğması durumunda geçici olarak yararlanılabilecek bir alanın görülmüş olabileceği belirtilmiştir.²⁵ Ancak 10 Ocak 2014 tarihinde GKRY Bakanlar Kurulu’nca Rus uçaklarının Andreas Papandreu Hava Üssü’nden yaralanmasını içeren Savunma Bakanlığı’nın taslak önerisi kabul edilmiştir. Şubat 2014’te ise, Rusya’nın Büyük Petro isimli kruvazörü Limasol Limanı’na demirlemiş, GKRY Savunma Bakanı Fotis Fotiu da Rus filosunun en kuvvetli savaş gemisine ziyarette bulunmuştur. Savaş gemilerinin adaya gelmesinin politik ve iktisadi yönlerden yararlarına dikkat çeken Fotiu, bahse konu türdeki ziyaretlerin GKRY’yi bölgede barış ve istikrar unsuru haline getirdiğini vurgulamıştır. Buna ek olarak, Fotiu, GKRY’nin politik getirilere ilaveten Limasol Limanı’dan yabancı ülkelerin savaş gemilerince yararlanılmasından ciddi iktisadi getiriler sağladığının altını çizmiştir.²⁶

Harita I: 1960 senesinden günümüze Kıbrıs Adası’nın durumu²⁷

²⁵ Elena Holodny (2015), “Russia reportedly getting military bases in an EU state”, *Business Insider*, 08.02.2015, Erişim Tarihi: 09.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.businessinsider.com/russia-military-agreement-in-cyprus-2015-2>.

²⁶ İbrahim Hasanoglu & Emin Abbasov (2019), “Rusya Federasyonu’nun Akdeniz Politikasında Kıbrıs”, ss. 816-817.

²⁷ Turkish Heritage Organization, “The Cyprus Dispute At A Glance, Erişim Tarihi: 21.05.2021, Erişim Adresi: <https://www.turkheritage.org/en/publications/factsheets/issue-briefs/the-cyprus-dispute-at-a-glance-3300>,

2. Geçmişten Günümüze Türkiye'nin Kıbrıs Politikasının Ana Unsurları

Kıbrıs Adası, Türkiye bakımından dört değişik düzlemde son derece mühim bir coğrafi alandır. Öncelikle, Kıbrıs, 1571-1914 arasındaki dönemde Osmanlı Devleti'nin kontrolü altında bulunmuş ve bu zaman aralığında adadaki Türk mevcudiyeti sağlamlaştırılarak, Kıbrıslı Türkler ve Türkiye arasındaki bağlar dolayısıyla Türkiye'nin Kıbrıs üzerindeki etkisi sabit bir değişken haline getirilmiştir. İkincisi, 1960 senesinde tesis edilen Kıbrıs Cumhuriyeti ile ada üzerinde Türkiye haricindeki öteki garantör devletleri durumundaki Birleşik Krallık (İngiltere) ve Yunanistan'ın bir hayli uzağında konumlanan Kıbrıs, Türkiye'nin ise çok yakınındadır. Bundan ötürü, batmayan bir uçak gemisi biçiminde nitelendirilen Kıbrıs'ın stratejik düzlemde Türkiye için büyük bir öneme sahip olduğu yadsınamaz. Üçüncü husus olarak, Kıbrıs, Ege ve Akdeniz'deki Türk-Yunan dengesi bağlamında da çok mühim bir mevzu ve aynı esnada bir psikolojik meseledir. Gökçeada ve Bozcaada haricinde bütün Ege adalarını Yunanistan'a bırakmış olan Türkiye, bundan hareketle Kıbrıs mevzusunda büyük bir hassasiyete sahiptir. Dördüncü husus ise, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nda verilen şehitlerden ötürü, Türkiye için mevzu aynı zamanda bir de duygusal boyut içermektedir. Bu düzlemde, Türkler açısından Kıbrıs “*yavru vatan*”, Kıbrıslı Türkler açısından ise Türkiye “*anavatan*” hüviyetindedir.

Bahse konu düzlemde ele alındığında, Türkiye'nin Kıbrıs siyaseti dört değişik dönemde incelenebilir. “*Statüko ve Güç Dengesi*” olarak tanımlanan 1923-1954 arasındaki dönem, Kıbrıs'ta İngiliz sömürge idaresi altında mevcut durumun sürdüğü ve Ankara'nın bu kuvvet dengesini değiştirmek için ciddi bir politika gücünün bulunmadığı dönemdir. Anadolu'da Mustafa Kemal Atatürk'ün çağdaş bir ulus-devlet oluşturma modelinin tatbik edildiği bahse konu zaman zarfında, Türkiye, “*Yurtta barış, dünyada barış*” düsturuyla vücut bulan milletlerarası hukuk ve dengelere saygı gösteren bir siyaset icra etmiş ve Kıbrıs'ta herhangi bir hak talebinde bulunmamıştır. Hatta Mustafa Kemal Atatürk, ilgili dönemde Kıbrıs'taki İngiliz sömürge idaresinden hoşnutsuzluk duyan birtakım Kıbrıslı Türkleri Türkiye'ye davet ederek, onlara toprak önerisinde bile bulunmuştur. Göreceli olarak barışçıl geçen bu dönem, 1950'li yıllardan

başlayarak Kıbrıslı Rumların Yunanistan'la birleşme doğrultusundaki (Enosis) proaktif siyasetlerinden ötürü bozulmaya başlamıştır.²⁸

1954-1974 senelerini içeren ikinci dönem ise, “*pasif aktivizm*” olarak adlandırılan ve Türkiye'nin değişik hükümetler zamanında istikrarlı bir biçimde Kıbrıslı Türklere destek sunduğu ve 1959 Londra-Zürih Antlaşmaları ile 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin garantör devletlerinden birisi olmayı gerçekleştirdiği dönemdir. Fakat ilgili zaman zarfında Türkiye'nin tatbik ettiği aktif Kıbrıs siyaseti daha ziyade pasif seviyede ve ana muhteviyatı itibarıyla büyük güçlerin desteğine yaslanmak şeklinde cereyan etmiştir. Nitekim Kıbrıs'ta Yunanistan'ın yardımıyla vücut bulmaya başlayan ve adanın Yunanistan ile birleştirilmesi demek olan “*Enosis*” fikri ve EOKA terörüne karşılık olarak, Türkiye, ilgili zaman zarfında İngiltere'nin yardımıyla birtakım siyasetler yürütmeye çalışmış; fakat müttefik ABD'nin Türkiye'yi zor durumda bırakan 1964 Johnson Mektubu ertesinde Kıbrıslı Türklere gizlice sağlanan yardımlar ve 1967 senesinde Rum saldırganlığını durdurmak amacıyla Kıbrıs'ın üstünde Türk savaş uçaklarının uçurulması benzeri girişimlerle yetinilebilmiştir. İlgili zaman aralığının “*pasif aktivizm*” biçiminde isimlendirilmesinin temel nedeni ise, Türkiye'nin edilgen siyasalarla bile olsa Kıbrıs'taki mevcut durumu Kıbrıs Türkleri ve kendisinin lehine döndürme girişiminde bulunmasında göreceli olarak başarı kaydetmesidir.²⁹

1974-2002 yılları arasında dönem ise üçüncü evre olarak kabul edilmiş ve “*aktif pasifizm*” biçiminde tanımlanmıştır. Bu dönemde, Türkiye, Londra-Zürih Antlaşmaları'nın kendisine bahşettiği garantörlük hakları çerçevesinde Kıbrıs Barış Harekâtı ile 1974 yılında adaya müdahalede bulunarak, Kıbrıslı Türkleri Rum mezaliminden kurtarmış ve 1975 senesinde Kıbrıs Türk Federe Devleti ve 1983 senesinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) kurulmasına destek sunarak, adada yaşayan Türklerin devletleşmesine ön ayak olmuştur. İlgili zaman aralığının “*aktif pasifizm*” biçiminde nitelendirilmesinin ana nedeni ise, kâğıt üstünde Kıbrıs Türk Federe Devleti ve KKTC'nin ilanı benzeri girişimlere rağmen, Türkiye ve KKTC'nin

---

²⁸ Hüseyin Işıksal (2015), “Four Stages of Turkish Position in Cyprus: The Elements of Continuity and Change”, içinde *Turkish Foreign Policy in the New Millennium* (editörler: Ozan Örmeci & Hüseyin Işıksal), Frankfurt am Main: Peter Lang, ss. 297-298; Ozan Örmeci & Sina Kısacık (2019), “2002-2017 Döneminde Kıbrıs Sorunu ve Türk Dış Politikası: Gordion Düğümü Henüz Çözülemedi”, içinde *Türk Dış Politikası (2000'li Yıllar) Cilt III: 2000'den 2018'e kadar Alanlar ve Konular* (editörler: Serkan Kekevi & Ömer Kurtbağ), Ankara: Berikan Yayınevi, ss. 51-52.

²⁹ Ozan Örmeci & Sina Kısacık (2019), “2002-2017 Döneminde Kıbrıs Sorunu ve Türk Dış Politikası: Gordion Düğümü Henüz Çözülemedi”, s. 52.

Kıbrıs Sorunu'nda sürekli olarak iki toplum ve iki bölgeli federal çözüme destek vermeyi sürdürmesi ve Yunanistan-GKRY ikilisinin tersine milletlerarası ortamlarda proaktif siyasalar icra edememesidir. Ancak bu çerçevede, Yunanistan, AB üyesi haline gelerek Türkiye karşısında çok avantajlı bir durum elde etmiş ve ilgili üstünlüğünden Türkiye'ye karşı iyi bir biçimde faydalanarak, GKRY'nin de zaman içinde AB üyeliğini gerçekleştirmesine yardımcı olmuştur. Türkiye'ye bakıldığında ise, 1983 senesinde KKTC'nin ilanı ertesinde -Bangladeş'in kısa süreli tanıma kararı haricinde- hiçbir somut başarı sağlayamamıştır. İlgili dönemde Türk politikacılar ve devlet adamları, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ile Kıbrıs Sorunu'nun çözüme kavuşturulduğunu ve adada herhangi bir meselenin bulunmadığını savunmuşlardır. Aynı dönem içerisinde Türk politikacılar ülke içerisine yönelik milliyetçi mesajlar vermelerine karşın, Türkiye ve KKTC'yi birleştirmeye yönelik önemli bir adım da atmamışlardır. Hatta bu bağlamda, KKTC'nin dünyadaki tanınırlığı mevzusundaki çalışmalar bile çok sınırlı düzeyde olmuştur. Netice olarak, özellikle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ertesinde, Türkiye, Kıbrıs Sorunu'nu bir nevi soğumaya alarak, var olan durumu (statükoyu) koruma doğrultusunda siyasalar yürütmeye başlamıştır.³⁰

2002 senesinden itibaren ise, Türkiye'nin Kıbrıs siyaseti “*aktif aktivizm*” halini almıştır. Bir başka deyişle, 2002 senesinde göreve gelen ilk AK Parti hükümetinden başlamak suretiyle, Türkiye, Kıbrıs Sorunu'nun çözüme kavuşturulmasına yönelik proaktif siyasalar ortaya koymaya başlamıştır. İlgili çerçevede, ilk olarak Annan Planı'na destek sunarak kalıpları kıran ve ezberleri bozan Türkiye, bunu müteakiben Mehmet Ali Talat-Dimitris Hristofyas, Derviş Eroğlu-Nikos Anastasiades ve Mustafa Akıncı-Nikos Anastasiades arasında yapılan Kıbrıs görüşmelerine de kuvvetli destek vermiştir. AK Parti hükümetlerince Kıbrıs mevzusundaki aktivizmin ana amacı ve yürütücü kuvveti, yarım yüzyılı geçkin bir zamandır süren söz konusu meseleyi bütünüyle gündemden çıkarmak ve Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğinin önündeki ciddi bir engeli kaldırarak, böylelikle Türkiye'yi modern demokrasiler blokunun bir üyesi haline getirmek olmuştur. AK Parti'nin 3 Kasım 2002 genel seçimlerinin ardından başlayan ve hâlihazırda süren iktidarı döneminde Türkiye'nin Kıbrıs siyasetinde ilkesel düzlemde önemli değişiklikler yaşanmamışsa da, söylemlerde ve uygulamalarda önemli farklılıklar tecrübe edilmiştir. İlgili durum, değişik Dışişleri Bakanları ve hükümetlerin değişen politik tutumları kadar, bölgesel ve milletlerarası

---

³⁰ Ozan Örmeci & Sina Kısacık (2019), “2002-2017 Döneminde Kıbrıs Sorunu ve Türk Dış Politikası: Gordion Düşümü Henüz Çözülemedi”, ss. 52-53.

gelişmelerden de ileri gelmiştir. Nitekim AK Parti iktidarının önceki iktidarlara mukayese edildiğinde en önde gelen farklılığı, Kıbrıs Sorunu'nun çözüme kavuşturulması yönündeki vurgulamaların ve elle tutulur ve gözle görülür siyasetlerin AB tam üyeliği hedefi çerçevesinde sağlanmıştır.³¹ Bu bağlamda en önemli veri ise kuşkusuz 2004 Annan Planı referandumu olmuştur.

24 Nisan 2004 tarihinde yapılan halk oylamasında Kıbrıslı Türkler yüzde 64,9 ile plana (Annan Planı) “*evet*” oyu verirken, Kıbrıslı Rumlar yüzde 75,8 ile “*hayır*” oyu vermiştir. AB tarafından, adada 1 Mayıs 2004 tarihinden evvel bir çözüme varılamasa bile Kıbrıs'ın AB üyeliğinin kesin olduğunun garanti edilmesinden ötürü, Türk tarafında elde edilen oy oranı herhangi bir müspet neticeye yol açmamış ve Kıbrıs, 1 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla AB üyesi olmuştur. Bahse konu andan bu yana da, Türkiye'nin Gümrük Birliği'ni yeni 10 üyeye genişletmesi Türkiye-AB ilişkilerinde bir sorun oluşturmuştur. 29 Temmuz 2005 tarihinde Ankara Anlaşması'nı yeni üyelere genişleten Ek Protokol'ün Türkiye, AB dönem başkanlığı ve AB Komisyonu arasında imzalanmasının ertesinde, Türkiye, bahse konu protokolün hiçbir biçimde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tanındığı manasında olmadığını açıklamış, Brüksel ise protokolün tam ve ayırım olmaksızın tatbiki yönelik beyanda bulunmuştur. Fakat Ankara, deniz ve havalimanlarını - Kıbrıslı Türklere karşı tatbik edilen ambargo Brüksel tarafından ortadan kaldırılmadığı müddetçe- Güney Kıbrıslı deniz ve hava taşıtlarının kullanımına açmayı kabul etmemiştir. 2007, 2008, 2009 ve 2010 senelerinde Türkiye'nin AB'ye tam üyelik süreci bağlamında birtakım başlıklar görüşmelere açılmış olsa da, bunlar herhangi bir netice vermemiş ve Kıbrıs, meselelerin temelindeki konumunu korumuştur. Bu çerçevede, Türkiye bakımından ele alındığında, 2004 senesinden bugüne kadar uzanan zaman zarfında aslında Güney Kıbrıs'ın üyeliğinin yarattığı neticelerden ötürü AB ile irtibatlarda durağanlık yaşanmakta; fakat yine de bütünüyle askıya alınmamış bir katılım sürecinin devam ettiği görülmektedir.³²

AK Parti iktidarı zamanında Türkiye'nin Kıbrıs siyasetinin temel bileşenlerini şöyle ifade etmek mümkündür: Türkiye Cumhuriyeti namına görev üstlenen üst kademe devlet yetkilileri, 2002-2017 döneminde uluslararası görüşmelerde sürekli olarak Kıbrıs Sorunu'nun barışçıl yöntemlerle

---

³¹ A.g.e., ss. 53-57.

³² Didem Ekinci-Sarıer (2016), “Avrupa Birliği Çerçevesinde Türkiye-Yunanistan İlişkileri”, içinde *Mavi Elma: Türkiye-Avrupa İlişkileri* (editörler: Ozan Örmeci & Hüseyin Işıksal), Ankara: Gazi Kitabevi, ss. 251-253.

çözümüne kavuşturulması tezini müdafaa etmişlerdir. Üst kademe hiçbir Türk diplomat ve politikacı, milletlerarası toplantılar esnasında bunun zıttı doğrultusunda herhangi bir beyanat vermemişlerdir. İlgili durum, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nı yapan dönemin Başbakanı Bülent Ecevit'in "*İnsanlığa ve barışa büyük bir hizmette bulunmuş olacağımıza inanıyoruz. Öyle umarım ki, kuvvetlerimize ateş açılmaz ve kanlı bir çatışmaya yol açılmaz. Biz aslında savaş için değil, barış için ve yalnız Türklere değil, Rumlara da barış getirmek için Ada'ya gidiyoruz.*" beyanlarıyla tarihe geçmiş olan Kıbrıs siyasetiyle ve Türkiye'nin garantörlük haklarıyla da uyumluluk arz etmektedir. Fakat ülke içerisindeki kamuoyuna verilen mesajlar, doğal olarak ilgili zamanda da farklılık içermiş ve daha milliyetçi İslami tonlar barındırmıştır. Buna ilaveten, 2017 senesindeki Crans-Montana görüşmelerinin de başarısızlıkla sonuçlanması sonrasında, 2018 senesinden itibaren ilgili mevzuda daha kapsamlı ve önemli dönüşümler vuku bulabileceği olasılığı çok yüksek olarak görülmüştür.³³

AK Parti'nin 2002-2017 zaman aralığında tatbik ettiği Kıbrıs siyasetinin önceki Cumhuriyet hükümetlerinden temel farklılığı, meselenin çözüme kavuşturulması hususunda daha cesur, kararlı, proaktif ve risk alan tutumları ortaya koyabilmesi olmuştur. Bu durum, AK Parti Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın cesur liderliği ve İslamcı gelenekten gelmesi sebebiyle geçmiş dönemlerde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin vesayetçi unsurlarıyla farklı sorunlar tecrübe eden partinin sivil demokrasi hususundaki sağlam iradesinden kaynaklanmaktadır. Buna ek olarak, Kıbrıs Sorunu'ndaki kuvvetli çözüm niyeti, AK Parti'nin ivedi olarak ilk senelerinde Türk Dış Politikası'nın ana unsuru olan ve Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu tarafından geliştirilen "*komşularla sıfır sorun*" düsturuyla da uyumluluk arz etmiştir. Türkiye, bunların yanında, 2002-2017 döneminde KKTC'deki iktisadi etkinliğini de arttırarak, Barış Suyu Projesi (KKTC Su Temin Projesi) benzeri büyük ölçekli yatırımlar, inşaat alanında gerçekleştirilen atılımlar ve gittikçe yükselen iktisadi etkinliğiyle "*KKTC'nin anavatanından ziyade IMF'si*" haline dönüşmüştür. Türkiye, 1986 senesinden bu yana KKTC ile gerçekleştirilen iktisadi protokoller çerçevesinde KKTC'nin iktisadi sisteminin yönünü çizmekte ve 2006 senesinden bu yana AK Parti tarafından tatbik edilen IMF benzeri sistem kapsamında tahsis edilen paraların nerelere harcandığını da yakından izlemektedir. Buna ek olarak, Türkiyeli

---

³³ Ozan Örmeci & Sina Kısacık (2019), "2002-2017 Döneminde Kıbrıs Sorunu ve Türk Dış Politikası: Gordion Düğümü Henüz Çözülemedi", s. 57.

yatırımcılar, Türklerin en popüler tatil merkezlerinden birisi konumundaki KKTC’de otelcilik, kumarhanecilik, eğlence-gece hayatı ve son olarak da üniversite ve eğitim kurumları manasında son derece önemli yatırımlara imza atmışlardır. Sonuçta, politik düzlemde olmasa da, iktisadi bağlamda Türkiye-KKTC bütünleşmesi her geçen sene daha da artış kaydetmektedir.³⁴

Türkiye’nin Kıbrıs siyasetinde soydaş Kıbrıslı Türklerin güvenliği için olan insani ve duygusal yaklaşım ve KKTC’ye yönelik iktisadi çıkarlara ilaveten, Doğu Akdeniz güvenliği ve açık denizlere erişim fırsatı benzeri stratejik unsurlar da etkili olmaktadır. Adı geçen kapsamda geleneksel şekilde Türkiye’deki güvenlikçi çevreler Kıbrıs’ta çözüme muhalefet ederken, liberal çevreler ise çözüm taraftarıdır. 2002-2017 dönemini Kıbrıs siyaseti açısından ele aldığımızda; şüphesiz Türkiye’nin AB tam üyeliği hedefinin ziyadesiyle ön planda ve Kıbrıs Sorunu’na yönelik çözüm beklentilerinin bir hayli fazla olduğu 2002-2004 zaman aralığını öteki senelerden farklı değerlendirmek şarttır. Öteki dönemler ise; AB üyelik hedefinde düşüş yaşandığı ve Brüksel ile irtibatların Kıbrıs Sorunu’nun da etkisiyle bozulmaya başladığı 2004-2009 dönemi, Arap Ayaklanmaları (Arap Baharı) sürecinde Kıbrıs Sorunu’nun³⁵ Suriye temelli kitlesel göç akımları ve Irak-Şam İslam Devleti (İŞİD/DEAŞ) terör örgütünün gündeme gelmesini müteakiben daha geniş kapsamlı bir güvenlik paradigması kapsamında ele alındığı ve Brüksel ile irtibatların daha da sorunlu bir duruma geldiği 2009-2015 dönemi ve son olarak Kıbrıs görüşmelerinde Akıncı-Anastasiades ikilisinin yarattığı atmosferle beklentilerin bir kez daha yükseldiği 2015-2017 dönemi olarak sıralandığı görülmüştür. 2017 senesindeki Crans-Montana müzakerelerinden netice alınmamasını müteakiben ise, Kıbrıs Sorunu’nda yeni bir döneme girilmiş olup, ilgili dönemde neler olabileceğiyle ilgili parametrelerde henüz tam bir netlik söz konusu olmamıştır.³⁶ Ancak KKTC 5. Cumhurbaşkanı Ersin Tatar’ın ısrarla vurguladığı ve Ankara’nın da destek verdiği “iki devletlilik” önerisiyle, yeni bir dönemin başladığı iddia edilebilir. Nitekim Türkiye’de 2018 senesinde gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimlerini Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Büyük Birlik Partisi (BBP) ile teşkil ettiği “Cumhur İttifakı”

---

³⁴ A.g.e., ss. 58-59.

³⁵ Bu konu hakkında kapsamlı bir çalışma için ayrıca bakınız, Hüseyin Işıksal (2016), “Türkiye-Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (Kıbrıs Cumhuriyeti) İlişkileri: Geçmişin Prangaları Arasında Gelecek Arayışları”, içinde *Mavi Elma: Türkiye-Avrupa İlişkileri* (editörler: Ozan Örmeci & Hüseyin Işıksal), Ankara: Gazi Kitabevi, ss. 257-273.

³⁶ Ozan Örmeci & Sina Kısacık, (2019), “2002-2017 Döneminde Kıbrıs Sorunu ve Türk Dış Politikası: Gordion Düğümü Henüz Çözülemedi”, s. 59.

seçim koalisyonu ile kazanan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan üzerinde söz konusu iki milliyetçi partinin etkisinden ötürü de, yeni dönemde Kıbrıs Sorunu'nda hükümetin daha milliyetçi davranmasını beklemek yerinde olur. Çünkü MHP kurucu lideri Alparslan Türkeş'in doğum yeri ve memleketi olan Kıbrıs, Türkiye'de milliyetçi sağ politikada son derece mühim ve de hassas bir mevzuyu teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra, KKTC'deki yeni hükümetin Ankara'ya yönelik samimi mesajları ve Kapalı Maraş bölgesinin turizme kazandırılması mevzusundaki girişken tutumları da bu eğilimi güçlendirebilecektir. İlgili kapsamda, Örmeci ve Kısacık, 2020 senesinde yapılacak KKTC Cumhurbaşkanlığı seçimini Mustafa Akıncı benzeri müzakere ve federal çözüm hususunda samimi ve ısrarcı bir aday yerine Türkiye'ye daha yakın bir adayın kazanmasının da mevzubahis durumu daha da sağlamlaştırabileceğini vurgulamışlar; nitekim milliyetçi sağ Ulusal Birlik Partisi'nin (UBP) adayı Ersin Tatar'ın Cumhurbaşkanı seçilmesi de bu durumu doğrulamıştır. Bunlara ilaveten, iktisadi bunalım atmosferinde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın partisi AK Parti'nin 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde Ankara ve birçok büyükşehir belediyesini yitirmesine ek olarak, 23 Haziran 2019 tarihinde tekrarlanan seçimde İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ni de CHP'ye kaptırmasının ertesinde, toplumsal desteğini yükseltmek amacıyla Kıbrıs Sorunu ve Suriye iç savaşı benzeri kritik önemdeki mevzularda sağ tabanın sosyal isteklerine uygunluk arz eden bir siyaset çizgisi tespit etmesi sürpriz bir gelişme olarak görülmemelidir. Söz konusu çerçevede, Kadir Has Üniversitesi'nce gerçekleştirilen "*Türk Dış Politikası Kamuoyu Alguları Araştırması*"nın 2019 senesi verilerine bakıldığında; Türk halkının KKTC'yi Azerbaycan ve Türkmenistan'ın arkasından en yakın dost biçiminde kıymetlendirdiği ve ilgili ülkeyi kesinlikle vazgeçilemeyecek bir dost ve "*yavru vatan*" biçiminde algılamayı sürdürdüğünü ve yüzde 42'ye yakın bir oranda (yüzde 41,7) KKTC'nin Türkiye'ye bağlanması fikrini desteklediğini ortaya koymuştur.³⁷

2017'deki Crans-Montana sürecinin başarısızlığa uğramasının ertesinde, 2019 senesinde de Kıbrıs Adası'nda kalıcı bir barış ortamının inşasına yönelik birçok tasarruf gerçekleştirilmiştir. Ancak söz konusu çabalar görüşmelerden ileriye gidememiş ve kapsamlı müzakerelerin başlatılabilmesi mümkün olamamıştır. Bu noktada, Kıbrıslı Türklerin haklarını görmezden gelerek GKRY'nin tek yanlı getiri elde eden isteklerinde ısrarcı olması, ilgili çabaların

---

³⁷ Ozan Örmeci & Sina Kısacık, (2019), "2002-2017 Döneminde Kıbrıs Sorunu ve Türk Dış Politikası: Gordion Düğümü Henüz Çözülemedi", ss. 59-60.

başarısızlığında ana unsur biçiminde değerlendirilebilir. GKRY'nin adı geçen taleplerine örnek olarak; KKTC'ye Başkanlığın Rumlarda ve Başbakanlığın iki taraf arasında dönüşümlü biçimde el değiştireceği bir idare önerisinin yapılması veya dönemin KKTC Cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı'nın Temmuz 2019'da BM Kıbrıs Özel Temsilciliği kanalıyla Nikos Anastasiadis'e hidrokarbonlar mevzusunda yaptığı müşterek komisyon önerisinin³⁸ kabul edilmemesi verilebilir. İlgili menfi görünüme rağmen, yine de o sene süresince yeni görüşme girişimleri namına dört kayda değer gelişme vuku bulmuştur. Bunlardan birincisi, BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs Sorunu için atadığı geçici özel danışmanı Jane Holl Lute'nin 3 Şubat 2019'da aday ziyaret etmesi olmuştur. Lute, ziyareti esnasında sırayla GKRY Cumhurbaşkanı Nikos Anastasiadis ve KKTC Cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı ile ayrı ayrı görüşerek, müzakerelerin yeniden başlatılması maksadıyla taraflar arasında zemin yaratma arayışında olmuştur. İlgili düzlemde Türk tarafı daha önceki müzakere ve görüşmelerde ana ilke olarak benimsediği yapıcı tutumunu muhafaza ederek, adil bir çözüm olması durumunda müzakerelerin yeniden başlayabileceğini açıklamıştır. Buna karşılık olarak, GKRY ise, Türk tarafının haklarını göz önünde bulundurmayarak yalnızca kendi menfaatine hizmet sunan ve de politik eşitlikten uzak isteklerini dayatmayı sürdürmüş ve ilgili isteklerinin kabul edilmesi halinde görüşmelere yeniden başlayabileceğini ifade etmiştir. Bundan dolayı, Lute'un referans kabul edilecek ana koşulları belirleme ve de yeniden görüşmelere başlama çabaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır.³⁹

Bu gelişmeden kısa bir süre sonra, Kıbrıslı Türk ve Rum toplumları arasında olumlu gündem oluşturulmasına dönük olarak iki ülkenin Devlet Başkanları Akıncı ve Anastasiadis'in 18 Mart 2019 tarihinde Türklerin ve Rumların bir arada yaşadığı Pile köyünde düzenlenen “*Dostluk Futbol Günü*”nde bir araya gelmeleri kararlaştırılmıştır.⁴⁰ Fakat sembolik açıdan da olsa adadaki barış atmosferine katkı sunmayı hedefleyen ilgili etkinlik, GKRY'nin siyasi oyunu sonucunda

---

³⁸ Mu Xuequan (2019), “Turkish Cypriots make proposal for joint committee on hydrocarbons”, *Xinhuanet*, 14.07.2019, Erişim Tarihi: 13.07.2021, Erişim Adresi: http://www.xinhuanet.com/english/2019-07/14/c_138224369.htm; Eltan Halil (2019), “Akıncı ‘dismayed’ by Greek Cypriot rejection of gas and oil cooperation offer”, *T-VINE*, 18.07.2019, Erişim Tarihi: 13.07.2021, Erişim Adresi: <http://www.t-vine.com/akinci-dismayed-by-greek-cypriot-rejection-of-gas-and-oil-cooperation-offer/>.

³⁹ Hacı Mehmet Boyraz & Burak Özdemir (2020), “Türkiye'nin Kıbrıs Politikası 2019”, içinde *Türk Dış Politikası Yıllığı 2019*, (editörler: Burhanettin Duran & Kemal İnat & Mustafa Caner), İstanbul: SETA Yayınları, ss. 298-299.

⁴⁰ Nikos Lekakis & Demetrios Xenakis (2021), “Football as a national security threat for the Turkish Republic of Northern Cyprus”, *Security Journal*, Erişim Tarihi: 14.07.2021, Erişim Adresi: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1057/s41284-021-00305-2.pdf>, <https://doi.org/10.1057/s41284-021-00305-2>.

tam tersi bir etkiye yol açmıştır. Çünkü öncelikle maça saatler kala etkinliğin ara bölgeden alınıp maçın Rum topraklarındaki stada alındığının ilanına ilaveten, Akıncı'nın makam arabasında bulunan KKTC Cumhurbaşkanlığı Forsu ile Rum topraklarına giriş yapmamasına izin verilmemesi sonucunda, Akıncı, karşılaşmaya gitmemeyi kararlaştırmıştır. Bir gün içinde gerçekleştirilen bahse konu manipülatif girişimler, GKRY'nin barış ve çözüm konusunda ciddiyetten ne kadar uzak olduğunu açıkça göstermiştir. 2019 senesindeki bir başka kayda değer müzakere girişimi ise, yine Lute liderliğinde gerçekleştirilen farklı görüşme dizilerinden meydana gelmiştir. 7 Nisan 2019 tarihinde adaya gerçekleştirdiği ziyaret esnasında sırasıyla Akıncı ve Anastasiadis ile görüşen Lute, tekrardan müzakerelere geçilmesine yönelik tarafları ikna etmeye çalışmışsa da, bunda başarı sağlayamamıştır. Fakat ilgili aşamada, Anastasiadis, daha evvel gündeme getirilen ve üzerinde konuşulan bir teklifi sanki yeni bir öneriymiş gibi Türk tarafına iletmiştir. Adı geçen öneri kapsamında, Kıbrıs Sorunu'nu çözüme kavuşturmak için BM Genel Sekreteri António Guterres tarafından geliştirilen çerçeve planı benimsediğini vurgulayan Anastasiadis, Türk tarafına Başkanlığın Rumlarda ve Başbakanlığın taraflar arasında rotasyonla el değiştirdiği bir idare önerisinde bulunmuştur. Anastasiadis'in daha evvel de üzerinde konuşulan ilgili teklifi, Rum tarafının müzakere ruhundan ne kadar uzak olduğunu göstermiştir. Buna ek olarak, Devlet Başkanlarıyla gerçekleştirilen mevzubahis görüşmelerin ertesinde, Guterres, 6 Ekim 2018-10 Nisan 2019 tarihleri arasında adadaki yaşananlarla ilgili olağan raporunu BM Güvenlik Konseyi'ne arz etmiştir. İlgili rapora göre, daha evvel BM ve Dünya Bankası iş birliğinde gerçekleştirilen bir ankete atıf yapılarak, adada yaşayan Türkler ve Rumların kayda değer miktardaki bir kısmının anlaşma taraftarı olduğu, ancak politikacıların düello biçimindeki karşılıklı beyanlarının adı geçen atmosferi sekteye uğrattığına dikkat çekilmiştir.⁴¹

2019 senesinde vuku bulan bahse konu başarısız çabayı müteakiben, Türk tarafı, Kapalı Maraş bölgesi konusunda gündem değiştiren önemli ve yeni bir tasarrufta bulunmuştur. Bilindiği üzere, KKTC'nin Gazimağusa kentine bağlı durumdaki Maraş, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ertesinde yerleşime kapatılmış durumdadır. O zamandan bu yana etrafından tecrit edilmiş durumdaki ilgili coğrafyadan yeniden faydalanılması maksadıyla, KKTC hükümetince, Maraş'ın yerleşime

---

⁴¹ Hacı Mehmet Boyraz & Burak Özdemir (2020), "Türkiye'nin Kıbrıs Politikası 2019", ss. 299-300.

açılmasına yönelik Haziran 2019’da girişimde bulunma kararı verilmiştir.⁴² Esasında Maraş’ın yerleşime açılmasına yönelik elle tutulur bir engel olmasa da, Türk tarafı, Rum tarafı ile gerçekleştirilen müzakere girişimlerini sekteye uğratmamak maksadıyla adı geçen mevzuyu gündem dışı tutmuştur. Fakat GKRY’nin müzakerelerde takındığı dayatmacılığı bırakmamasına ilaveten, Doğu Akdeniz’deki enerji kaynaklarından münhasıran yararlanmaya dönük oyalama stratejisini sürdürmesinden ötürü, KKTC hükümetince Maraş mevzusunda daha çok bekleminin akıl dışı olduğuna karar verilmiştir. Bu noktada, yarım yüzyıldır devam eden müzakerelerden bir netice alınmadığı da göz önünde bulundurulursa, adadaki hâlihazırdaki durumun ve olumsuz barış atmosferinin simgesi konumundaki Kapalı Maraş’ın⁴³ kullanıma sunulması bundan sonrası için Türk tarafının müzakerelerde elini sağlamlaştıracak dikkat çekici bir girişim olarak kıymetlendirilebilir.⁴⁴

7 Nisan 2019 tarihindeki ikinci başarısız hamlenin ertesinde, Ağustos 2019’da, Akıncı ve Anastasiadis bu defa doğrudan görüşmüşlerdir. 9 Ağustos 2019 tarihinde gerçekleştirilen görüşmeler ertesinde, iki Devlet Başkanı da BM Genel Sekreteri Guterres ile üçlü bir zirveye hazır bulduklarını ilan etmiştir. Söz konusu çerçevede, 2019 senesinin dördüncü ve son görüşmesi Guterres Başkanlığında 25 Kasım 2019 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Milletlerarası kamuoyunda küçük de olsa dikkat çeken ilgili zirve, daha evvelki İsviçre’deki görüşmelerin aksine, bu defa Berlin’de gerçekleştirilmiştir. Barış müzakerelerinin yeniden başlamasına yönelik olarak somut bir getiri sağlanamasa da, üçlü görüşmede garantör devletlerin de yer aldığı kapsamlı bir beşli toplantı yapılması gündemde yer almıştır. Doğu Akdeniz’de cereyan eden menfaat mücadeleleri ve ilgili tarafların kendi aralarındaki yaklaşım farklılıklarından ötürü, 2020 senesinde gerçekleştirilecek muhtemel görüşmelerden kalıcı çözüme yönelik olarak makul bir neticenin çıkmayacağı da öngörülmüştür. Bu bağlamda, dönemin KKTC Başbakanı Ersin Tatar, Aralık 2019’da yaptığı bir açıklamada, Kıbrıs Sorunu’nun çözüme kavuşturulmasında taraflar

---

⁴² Havva Kara-Aydin (2019), “UN release on Maras, Cyprus 'abuse of mandate': Turkey”, *Anatolian Agency*, 11.10.2019, Erişim Tarihi: 13.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/en/energy/energy-diplomacy/un-release-on-maras-cyprus-abuse-of-mandate-turkey/26948>.

⁴³ *Hürriyet Daily News* (2020), “Varosha town ‘open area’: President of Turkish Cypriots”, 26.12.2020, Erişim Tarihi: 13.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.hurriyetdailynews.com/varosha-town-open-area-president-of-turkish-cypriots-161151>; Presidency of the Republic of Turkey (2020), “President Erdoğan visits Closed Maraş in the TRNC”, 15.11.2020, Erişim Tarihi: 13.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/122829/president-erdogan-visits-closed-maras-in-the-trnc>.

⁴⁴ Hacı Mehmet Boyraz & Burak Özdemir (2020), “Türkiye’nin Kıbrıs Politikası 2019”, ss. 301-302.

arasında derin görüş ayrılıkları ve farklılıklarının⁴⁵ bulunmasından ötürü, yakın zaman içerisinde herhangi bir anlaşma olmasının öngörülmediğinin altını çizmiştir.⁴⁶

Öte yandan, bu bağlamda 18 Ekim 2020 tarihindeki KKTC'nin kurulmasından bu yana yapılan onuncu Cumhurbaşkanlığı seçimlerini Ulusal Birlik Partisi'nin (UBP) adayı Ersin Tatar oyların yüzde 51,74'ünü alarak kazanmıştır. Yüksek Seçim Kurulu (YSK) Başkanı Narin Ferdi Şefik, KKTC'de gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçiminin ikinci turunda, Başbakan ve UBP'nin adayı Tatar'ın seçim yarışından zaferle çıktığını ilan etmiştir. Şefik, bağımsız Cumhurbaşkanlığı adayı Mustafa Akıncı'nın ise yüzde 48,26 oranında oy aldığını belirtmiştir. Böylece, KKTC Cumhurbaşkanlığı'nda 5 yıl devam edecek olan Ersin Tatar dönemi başlamıştır. Söz konusu seçim zaferinin ardından açıklamalarda bulunan Ersin Tatar, şu hususlara vurgu yapmıştır: *“Oy veren, vermeyen herkese teşekkürler. Bizim için önemli olan kutuplaşmak değil, birlik, beraberlik ve bütünlük içerisinde KKTC'yi daha güzel günlere taşıyabilmek, çocuklarımızımıza, gençlerimize bu topraklarda güvenli bir gelecek sunabilmek için çalışmaktır. Kıbrıs Türk'ü her şeyin en iyisini, en güzelini hak ediyor. Bugün tüm dünyaya güzel, anlamlı bir mesaj verildi. Onlara verdiğim her sözü tutacağım; herkesin Cumhurbaşkanı olmayı, birleştirici, uzlaşmacı bir anlayışla hareket etmeyi, halkımızın içinde, yanında olmayı sürdüreceğim.”*⁴⁷

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, TBMM Başkanı Mustafa Şentop, Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ve bazı Bakanlar ile siyasetçi sosyal medyadan paylaştıkları kutlama mesajlarıyla KKTC Cumhurbaşkanı seçilen Ersin Tatar'ı tebrik etmişlerdir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Twitter hesabından paylaştığı beyanatta şu ifadeleri kullanmıştır: *“KKTC Cumhurbaşkanı seçilen Sayın Ersin Tatar'ı şahsım ve Türk milleti adına tebrik ediyorum. Türkiye, Kıbrıs Türk halkının hak ve hukukunun korunması için gereken her türlü çabayı göstermeyi sürdürecektir.”*⁴⁸ Ersin Tatar, seçim kampanyası döneminden itibaren ve

⁴⁵ Ekathimerini (2020), “UN concerned at Turkish move to open up Cypriot beach”, 06.10.2020, Erişim Tarihi: 13.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.ekathimerini.com/news/257775/un-concerned-at-turkish-move-to-open-up-cypriot-beach/>; Menelaos Hadjicostis (2020), “Cyprus slams Turkey's move to open ghost town's beach”, *Taiwan News*, 07.10.2020, Erişim Tarihi: 13.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.taiwannews.com.tw/en/news/4024691>.

⁴⁶ Hacı Mehmet Boyraz & Burak Özdemir (2020), “Türkiye'nin Kıbrıs Politikası 2019”, ss. 301-302.

⁴⁷ NTV Haber (2020), “KKTC'de cumhurbaşkanlığı seçimini Ersin Tatar kazandı”, 18.10.2020, Erişim Tarihi: 17.05.2021, Erişim Adresi: <https://www.ntv.com.tr/dunya/kktcde-oylama-sona-erdi-cumhurbaskani-belli-oluyor,sQsOh6paCEypEE-9Cm7HAg>.

⁴⁸ A.g.e.

seçildikten sonra, Kıbrıslı Rumlarla yıllardır devam eden müzakere sürecinin bir sonuca ulaşmadığını ifade ederek, artık “iki devletlilik” temelinde dış politika yürüteceğini açıklamış ve Ankara’dan da bu konuda destek almayı başarmıştır. Bu bağlamda, 2021 Nisan ayındaki BM denetimindeki Cenevre Görüşmeleri de, Rum tarafının “iki devletlilik” tezini kabul etmemesi nedeniyle başlar başlamaz dağılmıştır. 27 Nisan 2021 tarihi itibarıyla, BM Genel Sekreteri Antonio Guterres, yaptığı açıklamada şu ifadeye yer vermiştir: “Kıbrıs Sorunu’nun çözümü için resmi görüşmelerin başlaması için yeterli ortak zemin bulamadık. Bir çözüme yönelik girişimlerde bulunmayı sürdüreceğim.” BM Genel Sekreterliği Sözcüsü Stephane Dujarric ise, Cenevre’deki toplantılar ile “ tarafların bir çözüm için ortak zeminde buluşmasının mümkün olup olmadığını görmek” amaçladığını ilan etmiştir. Fakat Türk tarafının “iki devletli çözüm”⁴⁹, Rum tarafının ise “federasyona dayalı çözüm” teklifleriyle geldiği görüşmelerde taraflar arasında uzlaşma zemini mümkün olmamıştır.⁵⁰ Anadolu Ajansı’nca diplomatik kaynaklardan edinilen bilgilere bakıldığında, en son görüşmede KKTC lideri Ersin Tatar’ın Kıbrıs’ta kalıcı çözüme dönük olarak BM Genel Sekreteri Guterres’e verdiği 6 maddelik teklifte şu hususlar yer almıştır:⁵¹

“* Genel Sekreter, Güvenlik Konseyi’nin iki tarafın eşit uluslararası statüsünün ve egemen eşitliğinin güvence altına alındığı bir kararı kabul etmesi için inisiyatif alacaktır. Böyle bir karar, mevcut iki Devlet arasında iş birliğine dayalı bir ilişki kurulması için yeni bir temel oluşturacaktır.

* Yukarıda belirtilen düzenlemeyle iki tarafın eşit uluslararası statüsü ve egemen eşitliği sağlandıktan sonra, BM Genel Sekreteri himayesinde karşılıklı olarak kabul edilebilir bir iş birliği anlaşması oluşturmak için sonuç odaklı ve belli bir zaman aralığına dayalı müzakerelere başlayacaklardır.

⁴⁹ İsmail Şahin & Altuğ Günar (2021), “Türkiye’nin Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Siyaseti”, içinde *Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası Doğu Akdeniz* (editörler: Tayyar Arı & Mesut Hakkı Çaşın), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, ss. 43-66.

⁵⁰ BBC Türkçe (2021), “BM Kıbrıs’ta resmi görüşmeler için ortak zemin bulunamadığını açıkladı”, 27.04.2021, Erişim Tarihi: 17.05.2021, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56835583>.

⁵¹ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (2021), “Kıbrıs Türkü’nün asli unsuru olduğu bu topraklarda güven ve huzur içinde yaşaması bizim için her şeyden önemlidir”, 20.07.2021, Erişim Tarihi: 23.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/128788/-kibris-turku-nun-asli-unsuru-oldugu-bu-topraklarda-guven-ve-huzur-icinde-yasamasi-bizim-icin-her-seyden-onemlidir->.

* *Müzakereler, iki bağımsız Devlet arasındaki gelecekteki ilişkilere, mülkiyet, güvenlik ve sınır düzenlemesinin yanı sıra AB ile ilişkilere odaklanacaktır.*

* *Müzakereler, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin yanı sıra, uygun olduğu hallerde, gözlemci olarak AB tarafından desteklenecektir.*

* *Herhangi bir anlaşma bağlamında, iki Devlet karşılıklı olarak birbirini tanıyacak, üç Garantör Devlet de bunu destekleyecektir.*

* *Bu müzakereler sonucunda varılacak herhangi bir anlaşma, iki Devlette ayrı olarak eşzamanlı referandumlarda onaya sunulacaktır.”⁵²*

Bu bağlamda, 20 Temmuz 2021 günü 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nın 47. yıldönümü olması münasebetiyle yapılan “Barış ve Özgürlük Bayramı Töreni”ne⁵³ beraberinde kalabalık bir heyetle katılan Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, aşağıdaki önemli hususlara vurgu yapmıştır: “Barış Harekâtı, anavatan ve garantör Türkiye'nin Kıbrıs Türkü'nün her zaman yanında olduğunun sembolüdür. Rum tarafı gerçeklerden kopuk, maksimalist, samimiyetsiz ve şımarık yaklaşımını sürdürmekte ısrarcıdır. Bu yaklaşımlarını değiştirmek, kendilerini sorgulamak, hakkaniyetli çözüm yolunda samimi çaba harcamak gibi bir niyetleri de yoktur. Kıbrıs Türk halkının kanyıyla, canıyla, şehitlerinin fedakârlığıyla kurduğu devletten vazgeçmesini istiyorlar. 10 yıllardır değişmeyen, kısa sürede de değişmesi beklenmeyen bu nobran tavrın artık hiçbir hükmü kalmamıştır. Bizden kimse artık bundan sonra geriye dönüş beklemesin. Geçersizliği kanıtlanmış modeller üzerine harcayacak bir 50 yılımız daha yoktur...”⁵⁴

Söz konusu bağlamda, Türkiye ve KKTC tarafından yapılan ve Kapalı Maraş bölgesinin bir bölümünün (yüzde 3,5) yerleşime açılacağına ve buraya yönelik yapılması düşünülen yatırımlarla ilgili açıklamalara ise, ABD, İngiltere, Rusya, AB ve Yunanistan tarafından sert tepki

⁵² BBC Türkçe (2021), “BM Kıbrıs'ta resmi görüşmeler için ortak zemin bulunamadığını açıkladı”, 27.04.2021, Erişim Tarihi: 17.05.2021, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56835583>.

⁵³ Bu törende KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar tarafından yapılan konuşma için bakınız; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (2021), “Cumhurbaşkanı Ersin Tatar'ın 20 Temmuz 2021 BRTK Konuşması”, 20.07.2021, Erişim Tarihi: 23.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.kktcb.org/tr/cumhurbaskani-ersin-tatarin-20-temmuz-2021-brtk-konusmasi-8630>.

⁵⁴ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (2021), “Maraş bölgesi çözümsüzlüğün değil, Kıbrıs Adası'nın huzurlu ve müreffeh geleceğinin sembolü olacaktır”, 20.07.2021, Erişim Tarihi: 23.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/128780/-maras-bolgesi-cozumsuzlugun-degil-kibris-adasi-nin-huzurlu-ve-mureffeh-geleceginin-sembolu-olacaktır->.

gösterilerek, konunun BM Güvenlik Konseyi'nde⁵⁵ ele alınarak Türkiye'ye karşı bir kınama kararının alınacağı gündeme gelmiştir.⁵⁶ Çalışmamızla ilgili olması açısından, Rusya'nın bu girişime verdiği tepki Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Mariya Zaharova tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: “Söz konusu bölgenin statüsünün değiştirilmeye devam etmesinin endişe yaratmaması beklenemez. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarına aykırı olacak biçimde gerçekleştirilen ve müzakereleri yeniden başlatılmasını zorlaştıran tek taraflı eylemlerin tamamını kabul edilemez buluyoruz. Kıbrıs sorununun, belirlenmiş olan uluslararası hukuk çerçevesi temelinde çözümlenmesini desteklemekteyiz. Mevcut müzakereler ya da çözüm modeli üstünde tek taraflı yeni düzenlemeler yapılması fikrini desteklemiyoruz. Nihai çözümün, dışarıdan baskı olmadan ya da hazırlanmış formüller dayatılmadan halkların kendisi tarafından bulunması gerektiğine inanıyoruz. Söz konusu görüşlerimizi, hiçbir istisna olmaksızın tüm partnerlerimize iletiyoruz. Rusya Federasyonu, gereksinim duyulan istikrar kazandırıcı rolünü düşünerek, Birleşmiş Milletler barış gücünün Kıbrıs'ta barışın desteklenmesi adına yürüttüğü eylemleri hep desteklemektedir.”⁵⁷

Bu eleştirilere Türkiye tarafından ise çok sert bir tepki gösterilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada özetle şu ifadeler kullanılmıştır: “Maraş, KKTC toprağı olup, KKTC makamlarının iyi niyetli yaklaşımı çerçevesinde zamanında yerleşime açılmamış, askeri bölge olarak ilan edilmiştir. KKTC makamlarınca Maraş açılımı kapsamında alınan tüm kararlar mülkiyet haklarına saygı çerçevesinde olup, uluslararası hukukla tamamen uyum içerisindedir. İddia edildiğinin aksine, BM Güvenlik Konseyi kararlarının ihlal edilmesi söz konusu değildir. Kaldı ki, BM Güvenlik Konseyi kararları mülkiyet ve egemenlik haklarının

---

⁵⁵ *The Times of India* (2021), “UNSC condemns plan by Turkish Cypriot leaders for reopening Varosha”, 24.07.2021, Erişim Tarihi: 26.07.2021, Erişim Adresi: <https://timesofindia.indiatimes.com/world/rest-of-world/unsc-condemns-plan-by-turkish-cypriot-leaders-for-reopening-varosha/articleshow/84693590.cms>.

⁵⁶ *T24* (2021), “ABD, Avrupa ve Rusya, Erdoğan'ın 'Maraş bölgesinin bir kısmının daha açılacağı' açıklamasına sert tepki gösterdi”, 21.07.2021, Erişim Tarihi: 26.07.2021, Erişim Adresi: <https://t24.com.tr/haber/maras-abd-avrupa-ve-rusya-erdogan-in-maras-bolgesinin-bir-kisminin-daha-acilacagi-aciklamasina-sert-tepki-gosterdi.967233>.

⁵⁷ *İlke Haber* (2021), “Rusya'dan Maraş tepkisi: Desteklemiyoruz”, 23.07.2021, Erişim Tarihi: 26.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.ilkehaber.com/haber/rusyadan-maras-tepkisi-desteklemiyoruz-56245.htm>; *Europe-China Network – CCN* (2021), “Russia expresses concern over Turkish provocations in Varosha”, 23.07.2021, Erişim Tarihi: 26.07.2021, Erişim Adresi: <https://cennetwork.cn/en/russia-expresses-concern-over-turkish-provocations-in-varosha/>.

üzerinde değildir.”⁵⁸ Bu açıklamada ayrıca şu hususlara vurgu yapılmıştır: “Onyıllarca süren çabalar, Türk tarafının tüm iyi niyetine rağmen, Kıbrıs Rum yönetiminin uzlaşmaz tutumu nedeniyle, iki kesimli, iki toplumlu federal çözüme ulaşılmasını sağlayamamıştır. Taraflar arasında bu model üzerinde görüş birliği yokken, halen federal çözümde ısrar etmek artık Konsey’in itibarına zarar vermektedir. Kıbrıs meselesinin adil, kalıcı ve sürdürülebilir bir çözüme kavuşturulmasına yönelik yeni bir müzakerenin başlaması, ancak Kıbrıs Türk halkının eşit egemenliğinin ve eşit uluslararası statüsünün tescil edilmesiyle mümkündür. BM Güvenlik Konseyi’ni, Rum-Yunan ikilisinin yanıltıcı propagandasından kurtulmaya, ayrıca KKTC’nin, Maraş konusunda hukuka uygun olarak attığı adımlarını ve Cenevre’de sunduğu yapıcı ve gerçekçi önerisini desteklemeye davet ediyoruz. Bu güruhu ve uluslararası toplumu bir kez daha Ada’daki gerçeklerle yüzleşmeye, Kıbrıs Türk halkına yaptıkları haksızlıklara son vermeye, Kıbrıs Türk halkının iradesine ve 1960’ta kazandığı egemen eşitliğine ve eşit statüsüne saygı göstermeye çağırıyoruz...”⁵⁹

3. Kıbrıs Sorunu Kapsamında Hidrokarbon Kaynaklarına Yönelik Türkiye ve Rusya’nın Politikaları

Kıbrıs Adası’ndaki petrol ve doğalgaz arama çalışmaları 1938 senesinde başlamıştır denilebilir. Adanın kara bölgesinde bugüne değin neticeye ulaşılabilen herhangi bir sondaj çalışması yapılmamıştır. Diğer yandan, adanın deniz sahalarındaki keşif çalışmaları ise GKRY’nin 2007, 2012 ve 2016 senelerinde yaptığı üç hidrokarbon arama ihalesinde yabancı firmalara ve KKTC’nin 2011 senesinde adanın kuzeyi ve doğusunda tespit ettiği alanlarda Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı’na (TPAO) bahşettiği parsellerle başlamış durumdadır. İlk kayda değer keşif, aynı sene içerisinde GKRY’nin Amerikalı Noble Energy firmasına bahşettiği 12 numaralı parselin üstünde cereyan etmiştir. İlgili keşif, bölgenin barındırdığı değeri gün yüzüne çıkarmasına ek olarak, dört ülke merkezli cereyan eden krizi de tetiklemiştir. Bunu müteakiben, 2018 ve 2019 senelerinde 140-220 milyar metreküp arasında olduğu öngörülen iki adet daha doğalgaz havzası bulunmuştur. Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) tespiti mevzusunda, GKRY,

⁵⁸ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2021), “No: 260, 23 Temmuz 2021, KKTC Hükümetinin Maraş Açılımının İkinci Aşamasına Yönelik Kararı Hk.”, Erişim Tarihi: 26.07.2021, Erişim Adresi: https://www.mfa.gov.tr/no_-260_-kktc-hukümetinin-maras-aciliminin-ikinci-asamasina-yonelik-karari-hk.tr.mfa.

⁵⁹ A.g.e.

KKTC ile mukayese edildiğinde daha süratli davranmıştır. GKRY, öncelikli olarak 2003 senesinde Mısır, 2007 senesinde Lübnan ve bunun üzerinden üç sene bile geçmeden İsrail ile bahse konu MEB anlaşmalarını gerçekleştirmiştir. Bu noktada üzerinde durulması gereken mevzu ise, GKRY'nin adı geçen anlaşmaları adanın bütününün temsilcisi sıfatıyla gerçekleştirmiş bulunmasıdır. İlgili anlaşmalarla sarıh bir biçimde KKTC'nin bütün hakları gasp edilmiş durumdadır. Buna ilaveten, ilgili anlaşmaların gerçekleştirilmesiyle Türkiye'nin karasularının ihlali de söz konusu olmuştur. Gerçekleştirilen hesaplamalar incelendiğinde, GKRY'nin 2007 senesinde açıkladığı 13 parselden meydana gelen iddia ettiği MEB'indeki bölgede 1,1 trilyon metreküp doğalgazın var olduğu düşünülmektedir.⁶⁰

Bölgedeki 2, 3 ve 9 numaralı parsellerde İtalyan ENI, Güney Koreli Kogas ve Fransız TOTAL firmalarının müşterek yetkilendirmeleri vardır. TOTAL ve ENI, 6 ve 11 numaralı parsellerde müşterek yetki sahibidirler. 8 numaralı parselde ise ENI ve TOTAL müşterek yetkiyi barındırmaktadırlar. 12 numaralı parselde ise Amerikalı Noble Energy, İngiliz British Gas ve İsraili Delek Drilling Group firmaları pay sahibi durumundadırlar. 10 numaralı parselde Amerikan ExxonMobil ve Katarlı Qatar Petroleum ortaklığı ruhsatlara sahiptir. Geriye kalmış durumdaki 1, 4, 5, 7 ve 13 numaralı parsellere yönelik görüşmeler de sürmektedir. GKRY'li yetkililerin açıklamalarına bakıldığında, bölgede 9 farklı sondaj çalışmasının daha öngörüldüğü anlaşılmaktadır. GKRY'nin girişimlerine paralellik arz eden şekilde, Yunanistan da bölgede aşırı ve hukuk-dışı siyasetler yürütmektedir. Atina, bölgedeki adalarını temel alarak, Mısır ve Libya ile MEB anlaşması gerçekleştirmeyi tasarlamıştır. 1 Ekim 2019 tarihinde, Yunanistan, Girit'in güneybatısındaki Libya'nın mülkiyetindeki sahalarda ExxonMobil ve TOTAL firmalarına hidrokarbon araması için yetki bahşetmiştir. GKRY'nin bölgede gerçekleştirdiği ilgili girişimlere, Türkiye ise, KKTC ile 21 Eylül 2011 tarihinde Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Antlaşması yaparak karşılık vermiştir. Adı geçen antlaşmanın ertesinde, Türkiye, bölgede aktif bir biçimde Fatih ve Yavuz sondaj gemilerinin yanı sıra Barbaros Hayreddin Paşa ve Oruç Reis sismik araştırma gemileriyle KKTC'nin aynı çerçevede yetkilendirme yaptığı A, B, C, D, E, F, G biçiminde ifade edilen sahalarında keşif ve sondaj faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Bu sahalar, KKTC

---

⁶⁰ Muhittin Ataman & Mehmet Çağatay Güler (2020), "Kıbrıs Sorunu: Doğu Akdeniz'de Çözümün Ön Şartı", içinde *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları* (editörler: Kemal İnat & Muhittin Ataman & Burhanettin Duran), İstanbul: SETA Kitapları, ss. 39-40.

tarafından hak iddiasında bulunulan MEB sınırları içerisindedir. Adanın kuzeyindeki A, B, C, D parsellerinde herhangi bir anlaşmazlık söz konusu olmamaktadır; ancak adanın güneyi ve doğusundaki E, F, G yetkilendirme sahalarında GKRY'nin 1, 4, 5, 6 ve 7 numaralı parselleri, Türkiye'nin kıta sahanlığını ve 27 Kasım 2019 tarihinde Libya ile yapılan anlaşma sonucunda tesis edilen MEB'i ile çakışma göstermektedir. Türkiye ve KKTC tarafından hak talebinde bulunulan bölgede sadece 10 ve 11 numaralı parsellerde çakışma yaşanmamakta, aynı zamanda öteki parsellerin hepsinde MEB üzerinde tartışmalar sürmektedir.⁶¹

Enerji rezervleri hususunda, Kıbrıs Adası çerçevesinde iki yaklaşım gündemde yer almaktadır. Bunlardan ilkini Türkiye'nin milli menfaatlerinin muhafazası teşkil ederken, ikincisini ise KKTC'nin bölgedeki haklarının muhafaza edilmesi oluşturmaktadır. Birincisi ele alındığında; GKRY tarafından bahsedilen yetkilendirmelerle 1, 4, 5, 6 ve 7 numaralı sahalardaki girişimlerinin Türkiye'nin kıta sahanlığını ihlal ediyor oluşu ve ilgili alanda var olan milletlerarası firmaların Türkiye'nin bölgedeki iktisadi çıkarlarını riske sokmasından kaynaklı meydan okumalara karşılık olarak, Türkiye'nin bölgedeki güvenliğinin tesis edilmesi yaklaşımı ön plana çıkmaktadır. İkinci hususta ise, GKRY'nin adanın güneyinde KKTC'nin yetkilendirme alanlarını ihlalinden kaynaklı olarak güvenlik meselesi yaklaşımı ön plana çıkmaktadır. Ankara'nın pozisyonu, 1960 senesindeki garantörlük antlaşmasından kaynaklanan Kıbrıs Adası'ndaki Türk nüfusunun haklarının muhafazasına dönük siyasalar yürütülmesine yönelik olmaktadır. İlgili düzlemde ele alındığında, Ankara, Türk nüfusunun adanın güneyinde elinde tuttuğu haklarını muhafaza etmeyi de üstlenmektedir. Çünkü adada kalıcı bir çözümün bulunmaması, Türk nüfusunun uluslararası kamuoyunca tanınmaması ve temsil edilmemesinden ötürü, söz konusu sorumluluk garantör ülke olarak Türkiye'ye de ait durumdadır. Türkiye ve KKTC, bölgedeki hidrokarbon kaynaklarının bir çatışma unsuru değil, barış ve istikrar faktörü haline getirilmesini de öncelikli bir mesele olarak görmektedirler. Bu paralelde, 2023 senesine değin keşif faaliyetleri çerçevesinde 26 sondaj gerçekleştirilmesi tasarlanmaktadır.⁶²

Genel manada enerji düzleminden ele alındığında, Türkiye ve KKTC yönünden hâlihazırda dikkat çekici bir keşif gerçekleştirilemediği aşikârdır. Öte yandan, GKRY'nin MEB ilanında

---

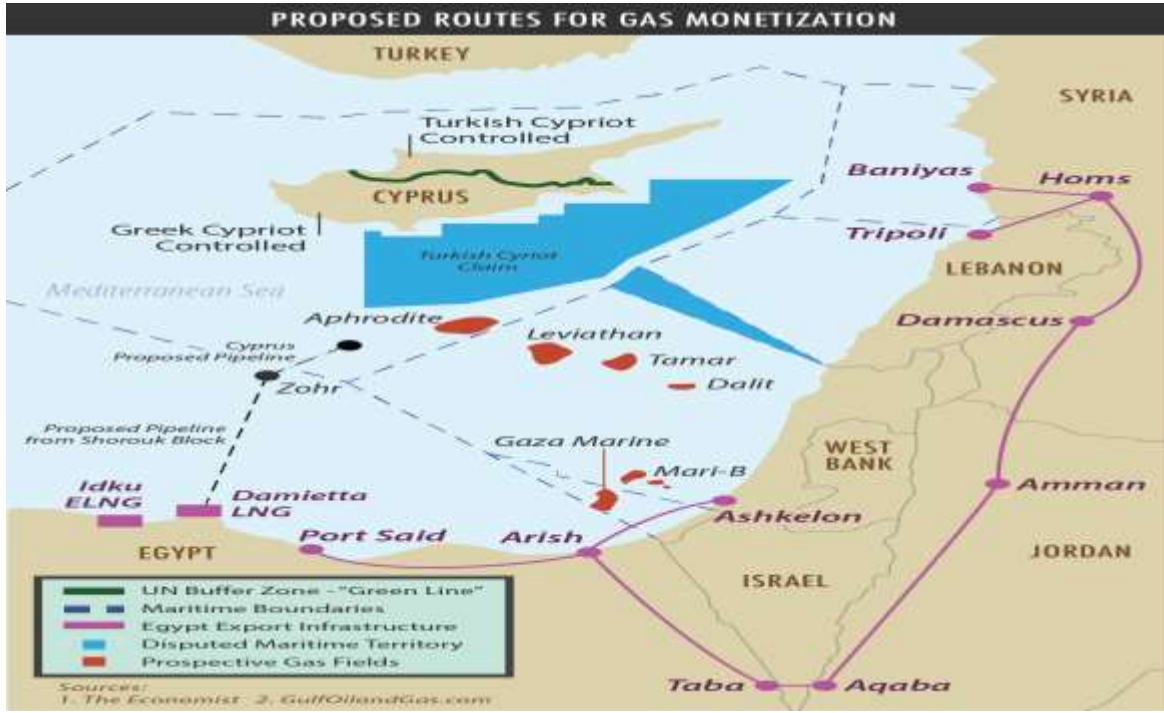
⁶¹ Muhittin Ataman & Mehmet Çağatay Güler (2020), "Kıbrıs Sorunu: Doğu Akdeniz'de Çözümün Ön Şartı", ss. 40-41.

⁶² A.g.e., ss. 41-42.

bulunduğu sahalarda milletlerarası firmalarca dikkate değer faaliyetlerde bulunmuş ve önemli bir potansiyelin varlığı idrak edilmiştir. Bu firmalara ve küresel oyunculara GKRY tarafından münhasıran ilan edilen sözde MEB alanlarında bahsettiği yetkilendirmeler ise, sadece Türkiye'nin değil, aynı esnada KKTC'nin de milli menfaatlerinin yanı sıra bölge halkına hakça paylaşım yapılması konularına da aykırılık teşkil etmektedir. GKRY, Kıbrıs Sorunu'nun aşırıcı tutumlar ile çözüme kavuşturma arayışında olsa da, hem Türkiye, hem de KKTC'nin bölgede uluslararası hukuk kaynaklı yasal talepleri var olmaktadır. İlgili kapsamda, GKRY, son dönemlerde Kıbrıs Sorunu'nun çözüme kavuşturulmamasına yönelik girişimlerinde enerji mevzusundan da istifade etmeyi öncelemiştir. Diğer bir deyişle, bölgeden azami kazanç sağlama niyeti bulunan küresel ve bölgesel aktörlere sunulan enerji rezervlerinden, GKRY tarafından, Kıbrıs Sorunu'nun çözülmemesine dönük bir araç olarak yararlanılmaktadır.⁶³

Harita II: Doğu Akdeniz'de Doğalgazın Ticarileştirilmesi için Önerilen Rotalar⁶⁴

⁶³ Muhittin Ataman & Mehmet Çağatay Güler (2020), “Kıbrıs Sorunu: Doğu Akdeniz’de Çözümün Ön Şartı”, ss. 42-43.

⁶⁴ Turkish Heritage Organization, “The Cyprus Dispute At A Glance, Erişim Tarihi: 21.05.2021, Erişim Adresi: <https://www.turkheritage.org/en/publications/factsheets/issue-briefs/the-cyprus-dispute-at-a-glance-3300>,

İlgili bağlamda ele alındığında, örneğin 10 Temmuz 2016 tarihinde, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de konuşlandığı Fatih sondaj gemisinin hemen peşi sıra yolladığı ikinci sondaj gemisi durumundaki Yavuz, yüksek keşif ve gözetleme kapasitelerini içeren “*Silahlı İnsansız Hava Aracı*” ile desteklenmiştir. Bu gelişmelere Rusya Dışişleri Bakanlığı tarafından ise aşağıdaki tepki gösterilmiştir: “*Kıbrıs'ın egemenliğinin ihlal edilmesinin Kıbrıs sorununa kalıcı, uygulanabilir ve adil bir çözüm için koşulların yaratılmasında yardımcı olamayacağına inanıyoruz. Doğu Akdeniz'de kriz potansiyelini büyütme yönelik adımlardan kaçınma, itidal ve siyasi bilgelik gösterme, ayrıca ihtilaf konularını diyalog ve birbirlerinin çıkarlarına saygı göstererek çözmeye çalışma' çağrısında bulunuyoruz. Birleşmiş Milletler'in (BM) bilinen kararlarına istinaden çözümler bulmak amacıyla Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik toplumlar arası müzakere sürecinin en kısa zamanda yeniden başlatılmasına ihtiyaç olduğu ortada. BM Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) daimi üyesi olarak bu tür çabaları desteklemeye hazırız...*”⁶⁵

Bu noktada vurgulanması gereken bir diğer konu ise, Atina tarafından sadece münhasır menfaatlerini hayata geçirmeye yönelik olarak değil, aynı esnada GKRY'nin son zamanlarda adanın çevresinde ortaya çıkarmaya çalıştığı de facto konumu ve bundan elde ettiği kazançların (Mısır, İsrail, Lübnan benzeri bölge ülkeleriyle imzaladığı deniz yetki sahalarının sınırlarının tespitine yönelik ikili anlaşmalar vs.) muhafazasına yönelik de çabalar da bulunmaktadır. Böyle bir politika izlemek suretiyle, Atina'nın nihai niyetinin Girit ve Kıbrıs arasında yasal olarak Türkiye'nin kıta sahanlığı içerisinde konumlanan muazzam miktardaki doğalgaz kaynaklarının Türkiye tarafından çıkartılıp kullanılmasının engellenmesi olduğu rahatça anlaşılabilir. Bu minvalde, bölgedeki doğalgaz kaynaklarının küresel piyasalara taşınmasındaki iki muhtemel rotadan birisi olan Türkiye kanalıyla doğalgazın Avrupa'ya transferi seçeneğinin daha az maliyetli olmasına karşın böylece kapatılmaya niyetlenilirken, diğer rota olarak ortaya atılan İsrail-GKRY-Girit-Yunanistan vasıtasıyla İtalya'ya erişecek olan EastMed boru hattı projesi çok daha yüksek maliyeti ve teknik zorluklarına karşın gündemden düşürülmemektedir.⁶⁶

---

⁶⁵ Sina Kısacık (2020), “21. Yüzyılda Türk-Rus İlişkilerinin Ege Bölgesi Güvenlik Parametrelerine Olası Yansımalarını Anlamak”, s. 1004.

⁶⁶ İrfan Kaya Ülger (2021), “Deniz Yetki Alanları, Enerji Kaynakları İhtilafı ve Eastmed Projesi”, içinde *Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası Doğu Akdeniz* (editörler: Tayyar Arı & Mesut Hakkı Caşın), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, ss. 153-173.

Atina'nın ilgili siyasalarına karşılık olarak Ankara tarafından alınan tedbirler ve ortaya konulan girişimler irdelendiğinde ise, Ankara'nın araştırma gemilerini daimi olarak bölgeye göndererek ve bunlara donanma tarafından eşlik edilmesini mümkün kılarak, egemenlik haklarını kesin bir biçimde müdafaa edeceği doğrultusunda mesaj verdiği açıktır. Önümüzdeki zaman zarfında ise, söz konusu araştırma faaliyetlerinin ötesine geçilerek, artık sondaj işlemlerine başlanması ve bunun uluslararası şirketlerin iş birliğinde gerçekleştirilmesi, Yunanistan ve onunla iş birliği kuran öteki bölge ülkeleri bakımından caydırıcılık arz edebilecektir. İlgili politika paralelinde, Türkiye'nin, Yunanistan ile onun iddialarına destek sunan ve Türkiye'nin egemenlik haklarını görmezden gelen AB haritalarına ve beyanatlarına karşılık olarak, MEB ve kıta sahanlığı haritalarını açıklaması, hatta bu aşamanın da ilerisine giderek Akdeniz'deki MEB sahasını resmen ilan edilmesi de Türk uzmanlarca ortaya koyulan alınması gereken önemli tedbirlerden birkaçıdır.⁶⁷

Bu çerçevede, Yunanistan, son senelerde Adriyatik Denizi, İyon Denizi ve Girit'in güneyindeki deniz sahalarında oldu-bittiler (*fait accompli*) ile de facto durum tesis etme arayışı içerisinde. Adriyatik Denizi özelinde, Yunanistan, Arnavutluk'u kendi tespit ettiği deniz sınırlarını ve doğal kaynak arama alanlarını benimsemeye zorlamaktadır. Girit'in güneyinde ise, Libya'da iç bunalımları ve hükümet krizinden yararlanarak söz konusu ülkenin mülkiyetindeki takriben 39 bin kilometrekarelik deniz sahasını -hakkaniyet ilkesini ihlal ederek- ele geçirme ve hatta bu alanlarda hidrokarbon arama ihaleleri yapma doğrultusunda girişimlerde bulunmaktan geri durmamaktadır. Türkiye ve Libya arasında 27 Kasım 2019 tarihinde yapılan MEB Anlaşması⁶⁸ öncesinde, bu durum, sadece Libya'nın değil, aynı esnada Türkiye'nin de muhtemel haklarının gasp edilmesi anlamına gelmekteydi. Türkiye, gerçekleştirdiği girişimlerle bu noktada hem Arnavutluk hükümetini, hem de Libya yetkililerini Atina'nın oldu-bittilerine karşı uyaracaktı. Yapılan söz konusu tasarruflarla, Türkiye, Yunanistan ve GKRY arasında Girit üzerinden enerji

---

⁶⁷ Ömer Kurtbağ (2019), "2000'li Yıllarda Türk-Yunan İlişkileri", içinde *Türk Dış Politikası (2000'li Yıllar) Cilt III: 2000'den 2018'e kadar Alanlar ve Konular* (editörler: Serkan Kekevi & Ömer Kurtbağ), Ankara: Berikan Yayınevi, Birinci Baskı, ss. 179-180.

⁶⁸ Gamze Helvacıköylü (2021), "Türkiye-Kuzey Afrika İlişkilerinin Önemi", içinde *Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası Doğu Akdeniz* (editörler: Tayyar Arı & Mesut Hakkı Caşın), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, ss. 277-281; Hanefi Yazıcı (2021), "Arap Baharı Sonrası Türkiye-Libya İlişkileri", içinde *Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası Doğu Akdeniz* (editörler: Tayyar Arı & Mesut Hakkı Caşın), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, ss. 293-309.

transferini daha güneyden geçmek zorunda bırakıp maliyetini yükseltme fırsatına erişerek projenin başarı olasılığını önemli ölçüde düşürebilecektir. Buna ek olarak, Türkiye, bölgede Yunanistan önderliğinde gerçekleştirilen yalnızlaştırma girişimlerine yönelik bölge ülkeleriyle ikili şekilde deniz yetki alanlarının sınırlandırılması anlaşmaları gerçekleştirerek kendisine karşı tesis edilen denklemi bozmayı seçebilir.⁶⁹

Doğu Akdeniz bağlamında ele alındığında ise, 2011 senesinde Rusya tarafından GKRY'nin ilanda bulunduğu parseller tanınmış ve ilgili sahalarda GKRY'nin hidrokarbon kaynakları arama-sondaj çalışmaları gerçekleştirme hakkının bulunduğu benimsenmiştir. Aslında bölgede keşfedilen kaynakların çıkartılması ve Avrupa'ya transferinin tesisi, Moskova'nın menfaatlerine zıt bir durum teşkil etmesine karşın, Rusya, buna yönelik herhangi bir önlem geliştirmeyi düşünmemektedir. Çünkü Rusya'nın projeye destek sunan ülkelerle iktisadi ilişkileri, Avrupa'ya gerçekleştirdiği enerji dış satımında yüzde 2-5'lik ufak bir düşüş kaydetmesinden daha öncelikli olarak kıymetlendirilmektedir. Bunun yanı sıra, taşıma konusunda ortaya atılan EastMed projesinin belirsiz durumu, yapılabirlikten uzak olması ve Türkiye'nin Libya ile gerçekleştirdiği muhtıranın ilgili rotayı engellemesi, esasında Moskova'nın ilgili mevzuda girişimde bulunmasının gereksizliğini göstermektedir. Buna ilaveten, Rusya, herhangi bir tasarrufta bulunmayarak, Türkiye ile arasındaki stratejik ortaklık konumunu, yüksek seviyeli iktisadi ve siyasi irtibatları riske sokmak niyetinde değildir. Son tahlilde, günümüz koşullarında, Moskova, adı geçen mevzuda bir tutum takınmayarak, genel anlamda düşük profilli bir siyaset yürütmektedir. Diğer bir ifadeyle söyleyecek olursak, Moskova, ABD'nin daha fazla Rum taraftarı görüldüğü bir zamanda daha tarafsız bir tutum sürdürmeyi seçmektedir.⁷⁰

Sonuç

1600'lü yılların sonundan 1900'lü yıllara kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyetinde kalan Kıbrıs, daha sonrasında 1878 senesinden başlamak suretiyle İngiltere tarafından kontrol altında tutulan bir yer olmuştur. 1950'li yılların sonunda adada yaşayan Türk ve Rum nüfusunun ortak bir siyasi yapılanma çerçevesinde bir arada yaşamasını içeren Kıbrıs Cumhuriyeti, 1959-1960

---

⁶⁹ Ömer Kurtbağ (2019), "2000'li Yıllarda Türk-Yunan İlişkileri", s. 181.

⁷⁰ Muhittin Ataman & Mehmet Çağatay Güler (2020), "Kıbrıs Sorunu: Doğu Akdeniz'de Çözümün Ön Şartı", ss. 54-55.

Londra-Zürih Antlaşmaları ile tesis edilmiştir. Ancak ilgili antlaşmalardaki sistemden hoşnutsuzluk duyan Rum tarafı, adanın o tarihten itibaren Yunanistan ile birleştirilmesini öngören Enosis düşüncesi çerçevesinde adadan Türk nüfusunun çıkarılmasına yönelik şiddet eylemlerine ve EOKA eliyle terör faaliyetlerine girişmiştir. Türkiye ise, özellikle 1960'lı yıllarda adadaki Türklere karşı yoğunlaşan şiddet faaliyetlerini durdurmak maksadıyla zaman zaman girişimlerde bulunduysa da, ciddi bir askeri müdahale ile adaya gitme girişimleri 1964 Johnson Mektubu örneğinde olduğu gibi bölge dışı büyük devletlerce (ABD) önlenmiştir. Ancak Kıbrıslı Rumların Kıbrıslı Türklere yönelik baskıcı tutumlarının devam etmesi üzerine, Türkiye, tüm uluslararası tepkileri de göz önüne alarak, 1974 senesinde Londra-Zürih Antlaşmaları'nın kendisine tanıdığı garantörlük hakları çerçevesinde adaya askeri müdahalede bulunarak, günümüzdeki de facto durumun ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir.

Adı geçen müdahalenin ertesinde, Türkiye, yaptırımlarla karşılaşmasına rağmen pozisyonundan geri adım atmamış ve öncelikle 1975 senesinde Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin, daha sonrasında ise 1983 senesinde KKTC'nin kurulmasına ciddi destekler sunmuştur. Yine bu çerçevede ele alındığında, o tarihten günümüze değin BM öncülüğünde ve gözetiminde gerçekleştirilen Kıbrıs Sorunu'nun barışçıl yollardan çözüme kavuşturulması öngören sayısız müzakere ve plan başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Günümüzde bu konuda yine benzer bir girişim yapılmışsa da, ilgili girişim de öncekilerle aynı kaderi paylaşarak başarılı olamamıştır. Kıbrıs Adası'nın batmayan bir uçak gemisi nitelendirilmesiyle Türkiye için içerdiği jeopolitik, jeostratejik ve jeoaskeri öneme ilaveten, adada bulunan ciddi miktardaki Türk kökenli nüfustan ötürü de, burası, Ankara açısından jeo-kültürel yönden ehemmiyet arz etmektedir. Özellikle 2000'li yılların başında Kıbrıs Adası civarında bulunan zengin hidrokarbon kaynaklarının gün yüzüne çıkartılıp uluslararası piyasalara sunulması bağlamında GKRY tarafından tek yanlı ortaya konulan girişimler ise, Türkiye ve KKTC tarafından çok şiddetli bir biçimde eleştiriye tabi tutulmaktadır. GKRY, adada tanınan tek uluslararası birim olmasının getirdiği avantaj neticesinde burada kendi başına MEB'ler ilan etmekte ve sondaj faaliyetleri yürütmeleri için uluslararası enerji firmalarını buraya davet etmeyi sürdürmektedir. İlgili kapsamda, Türkiye ve KKTC ise, bunun uluslararası hukuk ilkeleriyle bağdaşmadığının altını çizerek, adadaki tüm zenginliklerin adanın sadece bir bölümüne değil, tamamına ait olduğuna dikkat çekmektedirler.

Kıbrıs Sorunu'nun diplomatik yollardan tam anlamıyla çözüme kavuşturulmasının ertesinde adadaki zengin enerji kaynaklarından herkesin ortaklaşa bir menfaat çerçevesinde yararlanacağını vurgulayan Türkiye ve KKTC, burada kendi haklarını ve hukukunu korumaya yönelik gerekli bütün adımları hem yumuşak güç, hem de sert güç vasıtalarından yararlanmak suretiyle gerçekleştirmeyi sürdürecekleri ifade etmektedirler.⁷¹ Türkiye, her ne kadar Doğu Akdeniz bölgesinde gerçekleştirdiği enerji arama çalışmalarında müspet bir sonucu şu ana kadar elde edememiş olsa da, burada petrol ve doğalgaz kaynakları arama çalışmalarını kararlılıkla devam ettireceğini vermektedir. Bu bağlamda, özellikle son yıllarda sıkça gündemde kendisine yer bulan “*Mavi Vatan Doktrini*” sayesinde çevresindeki denizlerde etkinlik kurmayı ve mevcudiyetini güçlendirmeyi önceleyen Türkiye, buna dönük olarak hem diplomasi gibi yumuşak güç vasıtalarından, hem de askeri güç (donanma, silahlı/silahsız insansız hava araçları vb.) araçlarıyla Doğu Akdeniz’de ciddi bir biçimde bayrak göstermeye devam etmektedir. Bu çalışmada incelenen resmi açıklamalar doğrultusunda, önümüzdeki senelerde de, Türkiye’nin hem Kıbrıs özelinde, hem de adanın civarındaki hidrokarbon kaynaklarının kullanımına yönelik izlediği ulusal çıkarların muhafazası ve azamileştirilmesini temel alan geniş kapsamlı siyasetin güçlendirilmiş bir kararlılıkla devam edeceği öngörülmektedir. Buna ilaveten, Türkiye ve KKTC’nin meselenin barışçıl yollardan çözüme kavuşturulmasına yönelik girişimlerine ve hidrokarbon kaynaklarının paylaşımına yönelik olarak taraf ülkelerin iştirak edeceği “*Doğu Akdeniz Zirvesi*” gibi somut bir önerisine henüz yanıt verilmemesi de, bölgede gerginliğin tırmandırılmasını kimlerin istediğini açıkça göstermektedir. Doğu Akdeniz doğalgazının uluslararası pazarlara aktarımına yönelik seçenekler üzerinde kapsamlı bir analiz yapıldığında; konunun uzmanlarınca ve bazı ülkelere üzerinde ittifak edilen hususun Türkiye-İsrail boru hattı seçeneği olmasına karşın, sadece Türkiye’ye muhalefet etmek ve hem KKTC’yi, hem de Türkiye’yi enerji denkleminin dışına atmak maksadıyla Doğu Akdeniz Gaz Forumu ve Doğu

---

⁷¹ Cenk Özgen (2021), “KKTC’de Deniz ve Hava Üssünün Kurulmasının Analizi”, içinde *Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası Doğu Akdeniz* (editörler: Tayyar Arı & Mesut Hakkı Caşın), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, ss. 311-329.

Akdeniz Doğalgaz Boru Hattı gibi girişimlerin ortaya atılması da bu noktada belirtilmesi gereken bir husustur.⁷²

Rusya açısından Doğu Akdeniz özelinde Kıbrıs mevzusuna baktığımızda ise; Çar I. Petro döneminden bu yana uygulanmaya başlanan Çarlık Rusyası, Sovyetler Birliği ve günümüzde de Rusya Federasyonu dış ve güvenlik politikalarında, ilgili dönem şartlarına göre güncellenen “*sıcak denizlere inme*” büyük stratejisi çerçevesinde Kıbrıs Adası’nın daima çok önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Kıbrıslı Rumlar ile Ortodoksluk bağlamında dinsel bir bağı olan Rusya, 20. yüzyıldan bu yana buraya çok kapsamlı destekler sunmakta ve ilişkilerini her alanda geliştirmeye çalışmaktadır. Doğu Akdeniz bölgesinde Sovyetler zamanından bu yana Suriye’de varlığını her geçen sene kuvvetlendiren Rusya, 2011 senesinden bu yana süren Suriye İç Savaşı ile bahse konu pozisyonunu daha da sağlamlaştırmış durumdadır. Suriye İç Savaşı esnasında burada elde ettiği kazanımları muhafaza etmeyi önceleyen Moskova, buradaki mevcudiyetini daha da güçlendirmek ve bölgede söz sahibi olarak Batı dünyasının etkinliğini azaltmaya yönelik girişimlere ağırlık vermektedir. Adı geçen kapsamda, Moskova, GKRY ile son derece önemli ilişkiler tesis ederek, onunla dikkat çekici iş birlikleri kurmuş ve hatta bu ülkeye silah satışında da bulunmuştur. Kıbrıs Sorunu özelinde konuya yaklaşıldığında ise, bu sorunun BM tarafından alınan kararlar doğrultusunda çözüme kavuşturulması gerektiği Rusya tarafından açıkça savunulmaktadır. GKRY’nin bu bağlamda zaman zaman AB özelinde sıkıntı yaşadığı durumlarda Rusya’yı ön plana çıkarması da Moskova tarafından dikkate değer bir gelişme olarak kıymetlendirilmektedir. 2000’li seneler itibarıyla burada bulunan hidrokarbon kaynaklarının çıkartılması ve uluslararası pazarlara transferine yönelik girişimlerde sessizliğini koruyan Moskova, East-Med gibi gerçekleştirilmesi son derece zor ve hatta imkânsız görülen bir girişimin yanı sıra, bölgedeki mevcut ve muhtemel doğalgaz kaynaklarının kendisinin dünya piyasasındaki konumuna herhangi bir biçimde ciddi zarar veremeyeceği düşüncesiyle pozisyonunu ortaya koymaktadır. Buna ilaveten, Rusya, ABD’nin aşırı GKRY yanlısı tutumuna karşı son dönemde tarafsız bir politika izlemeyi kendi çıkarları açısından daha uygun görmektedir. Tabii ki burada unutmamamız gereken konu, özellikle 2000’li yıllardan bu yana çatışma-iş birliği ekseninde çok

---

⁷² Sina Kısacık (2021), “21. Yüzyılda Türkiye’nin Doğu Akdeniz Enerji Güvenliği Politikaları: Çatışma mı yoksa İşbirliği mi?”, içinde *Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası Doğu Akdeniz* (editörler: Tayyar Arı & Mesut Hakkı Caşın), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, ss. 239-260.

geniş kapsamlı ilişkiler biçiminde tesis edilen Türk-Rus ilişkilerinin bozulmamasına yönelik olarak Moskova tarafından Ankara'ya verilen önemdir. Aynı şekilde, bu hassasiyetin Ankara'da da bulunduğunu rahatlıkla söylenebilir. Rusya'nın Türkiye'ye yönelik AB yaptırımlarına karşı çıkması ve Türkiye'ye Doğu Akdeniz kaynakları konusunda iş birliği yapmayı teklif etmesine karşın, Kıbrıs Sorunu'nun çözümü konusunda bir yandan Türkiye'nin girişimlerini överken, diğer yandan adada hidrokarbon kaynaklarının sondajına yönelik faaliyetlerde Türkiye'yi eleştirmesi dikkatlerden kaçmamaktadır. Rusya'nın bu doğrultuda kendi çıkarları doğrultusunda bölge ülkeleri arasında dengeyi önceleyen ve çifte standarttan kaçınan politikaları önümüzdeki yıllarda uygulamaya geçirmesi daha akılcı olacaktır.

Sonuç olarak, Türkiye ve Rusya, Kıbrıs'a münhasır milli çıkarları sebebiyle atfettikleri değerden ötürü farklı politikalar uygulamaktadırlar. Ankara ve Moskova arasında bölgesel meseleler bağlamında zaman zaman yaklaşma politikaları yürürlükte olsa da, Ukrayna, Gürcistan, Suriye gibi meselelerde dönem dönem ciddi anlaşmazlıklar da yaşanabilmektedir. Ancak bu durumlar, Türk-Rus ilişkilerinin çatışma-iş birliği ekseninde doğal seyrinde devam etmesine herhangi bir engel teşkil etmemektedir. İki ülke arasında ulusal çıkarların farklılığından ötürü, meselelere yaklaşım farklılığı bulunması uluslararası ilişkilerin gerçekçi doğası düşünüldüğünde son derece doğal olarak görülmelidir. İki ülkenin birbirinin ayaklarına basmadan, bir başka deyişle hassas oldukları konularda birbirlerine saygı göstermeleri ve kırmızıçizgilerine uymaları, ikili ilişkilerin önümüzdeki senelerde daha sağlam bir zeminde sürdürülmesi ve daimi olarak diyalog kanallarının açık tutulması ile mümkün olabilecektir. Son tahlilde, Kıbrıs mevzusunda yaklaşım farklılıkları bulunmasına karşın, Türkiye ve Rusya'nın, Doğu Akdeniz bölgesinin iki kayda değer güçlü devleti olarak buradaki ulusal menfaatlerini koruma ve geliştirme bağlamında varlıklarını koruyacakları öngörülmektedir. Doğu Akdeniz bölgesinde ve onun özelinde Kıbrıs mevzusunda Türk-Rus ilişkilerinin önümüzdeki dönemde iş birliğine mi, yoksa çatışmaya mı evrileceğini yaşanması muhtemel gelişmeler bize göstermiş olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ataman, Muhittin & Güler, Mehmet Çağatay (2020), “Kıbrıs Sorunu: Doğu Akdeniz’de Çözümün Ön Şartı”, içinde *Doğu Akdeniz ve Türkiye’nin Hakları* (editörler: Kemal İnat & Muhittin Ataman & Burhanettin Duran), İstanbul: SETA Kitapları, ss. 33-57.
- *BBC Türkçe* (2021), “BM Kıbrıs’ta resmi görüşmeler için ortak zemin bulunamadığını açıkladı”, 27.04.2021, Erişim Tarihi: 17.05.2021, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56835583>.
- Bilefsky, Dan (2012), “For Rescue Line, Cyprus Prefers a Russian Loan”, *The New York Times*, 18.06.2012, Erişim Tarihi: 09.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/2012/06/19/world/europe/cyprus-counts-on-its-close-ties-to-russia.html>.
- Boyraz, Hacı Mehmet & Özdemir, Burak (2020), “Türkiye’nin Kıbrıs Politikası 2019”, içinde *Türk Dış Politikası Yıllığı 2019* (editörler: Burhanettin Duran & Kemal İnat & Mustafa Caner), İstanbul: SETA Yayınları, ss. 297-320.
- Çaşm, Mesut Hakkı (2021), “Can the Turkish- Russian Relations in the 21st Century Be Described as Sitting on Cooperation-Competition Axis?”, içinde *Turkish Foreign Policy during JDP Era: Regional Coexistence and Global Cooperation* (editörler: Tayyar Arı & Mesut Hakkı Çaşm), Berlin: Peter Lang GmbH, ss. 39-61.
- *Deutsche Welle* (2015), “Russia and Cyprus sign military deal for Mediterranean ports”, 26.02.2015, Erişim Tarihi: 09.07.2015, Erişim Adresi: <https://www.dw.com/en/russia-and-cyprus-sign-military-deal-for-mediterranean-ports/a-18282114>.
- *DW Türkçe* (2012), “Hristofyas Strasbourg’da Ankara’yı eleştirdi”, 04.07.2012, Erişim Tarihi: 20.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.dw.com/tr/h%C4%B1ristofyas-strasbourgda-ankaray%C4%B1-ele%C5%9Ftirdi/a-16072891>.
- *Ekathimerini* (2020), “UN concerned at Turkish move to open up Cypriot beach”, 06.10.2020, Erişim Tarihi: 13.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.ekathimerini.com/news/257775/un-concerned-at-turkish-move-to-open-up-cypriot-beach/>.
- Ekinci-Sarıer, Didem (2016), “Avrupa Birliği Çerçevesinde Türkiye-Yunanistan İlişkileri”, içinde *Mavi Elma: Türkiye-Avrupa İlişkileri* (editörler: Ozan Örmeci & Hüseyin Işıksal), Ankara: Gazi Kitabevi, ss. 239-255.
- *Europe-China Network – CCN* (2021), “Russia expresses concern over Turkish provocations in Varosha”, 23.07.2021, Erişim Tarihi: 26.07.2021, Erişim Adresi: <https://ccnnetwork.cn/en/russia-expresses-concern-over-turkish-provocations-in-varosha/>.
- Gotev, Georgi (2015), “Cyprus to give access to its ports, airstrips to Russian military”, *Euractiv*, 10.02.2015, Erişim Tarihi: 09.07.2015, Erişim Adresi: <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/cyprus-to-give-access-to-its-ports-airstrips-to-russian-military/>.
- Hadjicostis, Menelaos (2020), “Cyprus slams Turkey's move to open ghost town’s beach”, *Taiwan News*, 07.10.2020, Erişim Tarihi: 13.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.taiwannews.com.tw/en/news/4024691>.
- Halil, Eltan (2019), “Akıncı ‘dismayed’ by Greek Cypriot rejection of gas and oil cooperation offer”, *T-VINE*, 18.07.2019, Erişim Tarihi: 13.07.2021, Erişim Adresi: <http://www.t-vine.com/akinci-dismayed-by-greek-cypriot-rejection-of-gas-and-oil-cooperation-offer/>.
- Hasanoğlu, İbrahim & Abbasov, Emin (2019), “Rusya Federasyonu’nun Akdeniz Politikasında Kıbrıs”, içinde *Akdeniz Jeopolitiği Cilt I* (editörler: Hasret Çomak & Burak Şakir Şeker), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 803-818.

- *Hürriyet Daily News* (2020), “Varosha town ‘open area’: President of Turkish Cypriots”, 26.12.2020, Erişim Tarihi: 13.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.hurriyetdailynews.com/varosha-town-open-area-president-of-turkish-cypriots-161151>.
- Holodny, Elena (2015), “Russia reportedly getting military bases in an EU state”, *Business Insider*, 08.02.2015, Erişim Tarihi: 09.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.businessinsider.com/russia-military-agreement-in-cyprus-2015-2>.
- Işıksal, Hüseyin (2015), “Four Stages of Turkish Position in Cyprus: The Elements of Continuity and Change”, içinde *Turkish Foreign Policy in the New Millennium* (editörler: Ozan Örmeci & Hüseyin Işıksal), Frankfurt am Main: Peter Lang, ss. 297-312.
- Işıksal, Hüseyin (2016), “Türkiye-Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (Kıbrıs Cumhuriyeti) İlişkileri: Geçmişin Prangaları Arasında Gelecek Arayışları”, içinde *Mavi Elma: Türkiye-Avrupa İlişkileri* (editörler: Ozan Örmeci & Hüseyin Işıksal), Ankara: Gazi Kitabevi, ss. 257-273.
- *İlke Haber* (2021), “Rusya’dan Maras tepkisi: Desteklemiyoruz”, 23.07.2021, Erişim Tarihi: 26.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.ilkehaber.com/haber/rusyadan-maras-tepkisi-desteklemiyoruz-56245.htm>.
- Helvacıköylü, Gamze (2021), “Türkiye-Kuzey Afrika İlişkilerinin Önemi”, içinde *Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası Doğu Akdeniz* (editörler: Tayyar Arı & Mesut Hakkı Caşın), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, ss. 261-292.
- Kara-Aydin, Havva (2019), “UN release on Maras, Cyprus 'abuse of mandate': Turkey”, *Anatolian Agency*, 11.10.2019, Erişim Tarihi: 13.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/en/energy/energy-diplomacy/un-release-on-maras-cyprus-abuse-of-mandate-turkey/26948>.
- Kesgin, Serdar (2018), *Küresel ve Bölgesel Perspektiften Doğu Akdeniz Güvenliği*, Ankara: Berikan Yayınevi.
- Kısacık, Sina (2021), “21. Yüzyılda Türkiye’nin Doğu Akdeniz Enerji Güvenliği Politikaları: Çatışma mı yoksa İşbirliği mi?”, içinde *Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası Doğu Akdeniz* (editörler: Tayyar Arı & Mesut Hakkı Caşın), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, ss. 239-260.
- Kısacık, Sina (2020), “21. Yüzyılda Türk-Rus İlişkilerinin Ege Bölgesi Güvenlik Parametrelerine Olası Yansımalarını Anlamak”, içinde *Ege Jeopolitiği Cilt I* (editörler: Hasret Çomak & Burak Şakir Şeker & Dimitrios Ioannidis), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 984-1015.
- Kurtbağ, Ömer (2019), “2000’li Yıllarda Türk-Yunan İlişkileri”, içinde *Türk Dış Politikası (2000’li Yıllar) Cilt III: 2000’den 2018’e kadar Alanlar ve Konular* (editörler: Serkan Kekevi & Ömer Kurtbağ), Ankara: Berikan Yayınevi, ss. 153-186.
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (2021), “Cumhurbaşkanı Ersin Tatar’ın 20 Temmuz 2021 BRTK Konuşması”, 20.07.2021, Erişim Tarihi: 23.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.kktcb.org/tr/cumhurbaskani-ersin-tatarin-20-temmuz-2021-brtk-konusmasi-8630>.
- Lekakis, Nikos & Xenakis, Demetrios (2021), “Football as a national security threat for the Turkish Republic of Northern Cyprus”, *Security Journal*, Erişim Tarihi: 14.07.2021, Erişim Adresi: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1057/s41284-021-00305-2.pdf>, <https://doi.org/10.1057/s41284-021-00305-2>.
- *NTV Haber* (2020), “KKTC’de cumhurbaşkanlığı seçimini Ersin Tatar kazandı”, 18.10.2020, Erişim Tarihi: 17.05.2021, Erişim Adresi: <https://www.ntv.com.tr/dunya/kktcde-oylama-sona-erdi-cumhurbaskani-belli-oluyor,sQsOh6paCEypEE-9Cm7HAg>.
- Oprita, Antonia (2013), “Why Russia won’t do 'whatever it takes' for Cyprus”, *Global Markets*, 20.03.2013, Erişim Tarihi: 09.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.globalcapital.com/article/vyxr9156187h/why-russia-wont-do-whatever-it-takes-for-cyprus>.

- Örmeci, Ozan & Kısacık, Sina (2020), “Cutting the Gordian Knot: Turkish Foreign Policy Towards Cyprus During AK Party Era (2002–2020)”, *Studia I Analizy Nauk O Polityce (Studies and Analyses of Political Science)*, 1(1), ss. 21-64.
- Örmeci, Ozan & Kısacık, Sina (2019) , “2002-2017 Döneminde Kıbrıs Sorunu ve Türk Dış Politikası: Gordion Düğümü Henüz Çözülemedi”, içinde *Türk Dış Politikası (2000’li Yıllar)Cilt III: 2000’den 2018’e kadar Alanlar ve Konular* (editörler: Serkan Kekevi &Ömer Kurtbağ), Ankara:Berikan Yayınevi, ss. 47-116.
- Özgen, Cenk (2021), “KKTC’de Deniz ve Hava Üssünün Kurulmasının Analizi”, içinde *Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası Doğu Akdeniz* (editörler: Tayyar Arı & Mesut Hakkı Çaşın), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, ss. 311-329.
- Peel, Michael (2020), “Moscow on the Med: Cyprus and its Russians”, *The Financial Times*, 15.05.2020, Erişim Tarihi: 09.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.ft.com/content/67918012-9403-11ea-abcd-371e24b679ed>.
- Presidency of the Republic of Turkey (2020), “President Erdoğan visits Closed Maraş in the TRNC”, 15.11.2020, Erişim Tarihi: 13.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/122829/president-erdogan-visits-closed-maras-in-the-trnc>.
- Reuters (2019), “Cyprus says pays off 2011 Russian debt”, 02.09.2019, Erişim Tarihi: 09.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/article/cyprus-russia-loans-idUSL5N25T324>.
- Stronski, Paul (2021), “A Difficult Balancing Act: Russia’s Role in the Eastern Mediterranean”, Carnegie Endowment for International Peace, 28.06.2021, Erişim Tarihi: 09.07.2021, Erişim Adresi: https://carnegieendowment.org/files/Stronski_RussiaEastMed_final1.pdf.
- Şahin, İsmail & Günar, Altuğ (2021), “Türkiye’nin Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Siyaseti”, içinde *Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası Doğu Akdeniz* (editörler: Tayyar Arı & Mesut Hakkı Çaşın), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, ss. 43-66.
- *The San Diego Union Tribune* (2010), “Russian president begins first-ever Cyprus visit”, 07.10.2010, Erişim Tarihi: 08.07.2019, Erişim Adresi: <https://www.sandiegouniontribune.com/sdut-russian-president-begins-first-ever-cyprus-visit-2010oct07-story.html>.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (2021), “Kıbrıs Türkü’nün asli unsuru olduğu bu topraklarda güven ve huzur içinde yaşaması bizim için her şeyden önemlidir”, 20.07.2021, Erişim Tarihi: 23.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/128788/-kibris-turku-nun-asli-unsuru-oldugu-bu-topraklarda-guven-ve-huzur-icinde-yasamasi-bizim-icin-her-seyden-onemlidir->.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (2021), “Maraş bölgesi çözümsüzlüğün değil, Kıbrıs Adası’nın huzurlu ve müreffeh geleceğinin sembolü olacaktır”, 20.07.2021, Erişim Tarihi: 23.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/128780/-maras-bolgesi-cozumsuzlugun-degil-kibris-adasi-nin-huzurlu-ve-mureffeh-geleceginin-sembolu-olacaktır->.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2021), “No: 260, 23 Temmuz 2021, KKTC Hükümetinin Maraş Açılışının İkinci Aşamasına Yönelik Kararı Hk.”, Erişim Tarihi: 26.07.2021, Erişim Adresi: https://www.mfa.gov.tr/no_-260_-kktc-hukümetinin-maras-aciliminin-ikinci-asamasina-yonelik-karari-hk.tr.mfa.
- *The Times of India* (2021), “UNSC condemns plan by Turkish Cypriot leaders for reopening Varosha”, 24.07.2021, Erişim Tarihi: 26.07.2021, Erişim Adresi: <https://timesofindia.indiatimes.com/world/rest-of-world/unscondemnsplanbyturkishcypriotleadersforreopeningvarosha/articleshow/84693590.cms>.
- T24 (2021), “ABD, Avrupa ve Rusya, Erdoğan’ın 'Maraş bölgesinin bir kısmının daha açılacağı' açıklamasına sert tepki gösterdi”, 21.07.2021, Erişim Tarihi: 26.07.2021, Erişim Adresi: <https://t24.com.tr/haber/maras-abd-avrupa-ve-rusya-erdogan-in-maras-bolgesinin-bir-kisminin-daha-acilacagi-aciklamasına-sert-tepki-gosterdi,967233>.

- Turkish Heritage Organization, “The Cyprus Dispute At A Glance, Erişim Tarihi: 21.05.2021, Erişim Adresi: <https://www.turkheritage.org/en/publications/factsheets/issue-briefs/the-cyprus-dispute-at-a-glance-3300>,
- Türksam (2004), “Rusya’nın Kıbrıs Politikası Değişiyor”, 21.06.2004, Erişim Tarihi: 20.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.turksam.org/detay/29630-rusyanin-kibris-politikasi-degisiyor>.
- Ülger, İrfan Kaya (2021), “Deniz Yetki Alanları, Enerji Kaynakları İhtilafı ve Eastmed Projesi”, içinde *Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası Doğu Akdeniz* (editörler: Tayyar Arı & Mesut Hakkı Çaşın), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, ss. 153-173.
- Xuequan, Mu (2019), “Turkish Cypriots make proposal for joint committee on hydrocarbons”, *Xinhuanet*, 14.07.2019, Erişim Tarihi: 13.07.2021, Erişim Adresi: http://www.xinhuanet.com/english/2019-07/14/c_138224369.htm.
- Yazıcı, Hanefi (2021), “Arap Baharı Sonrası Türkiye-Libya İlişkileri”, içinde *Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası Doğu Akdeniz* (editörler: Tayyar Arı & Mesut Hakkı Çaşın), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, ss. 293-309.
- Young, Emily (2013), “Russian money in Cyprus: Why is there so much?”, *BBC*, 18.03.2013, Erişim Tarihi: 09.07.2021, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/news/business-21831943>.